

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Э Т А   ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Прыватнае прадпрыемства «Суродзічы». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

9 771819 161008

У НУМАРЫ

«Чарнобыльскі шлях»

сабраў тысячи маніфэстантаў.
Абсалютную большасць іх
складала моладзь. **Старонка 8.**

Голос нацыі

Рэакцыі чытачоў на артыкул Сяргея
Богдана «Перазагрузка Беларусі»
аналізуе аўтар. **Старонка 22.**

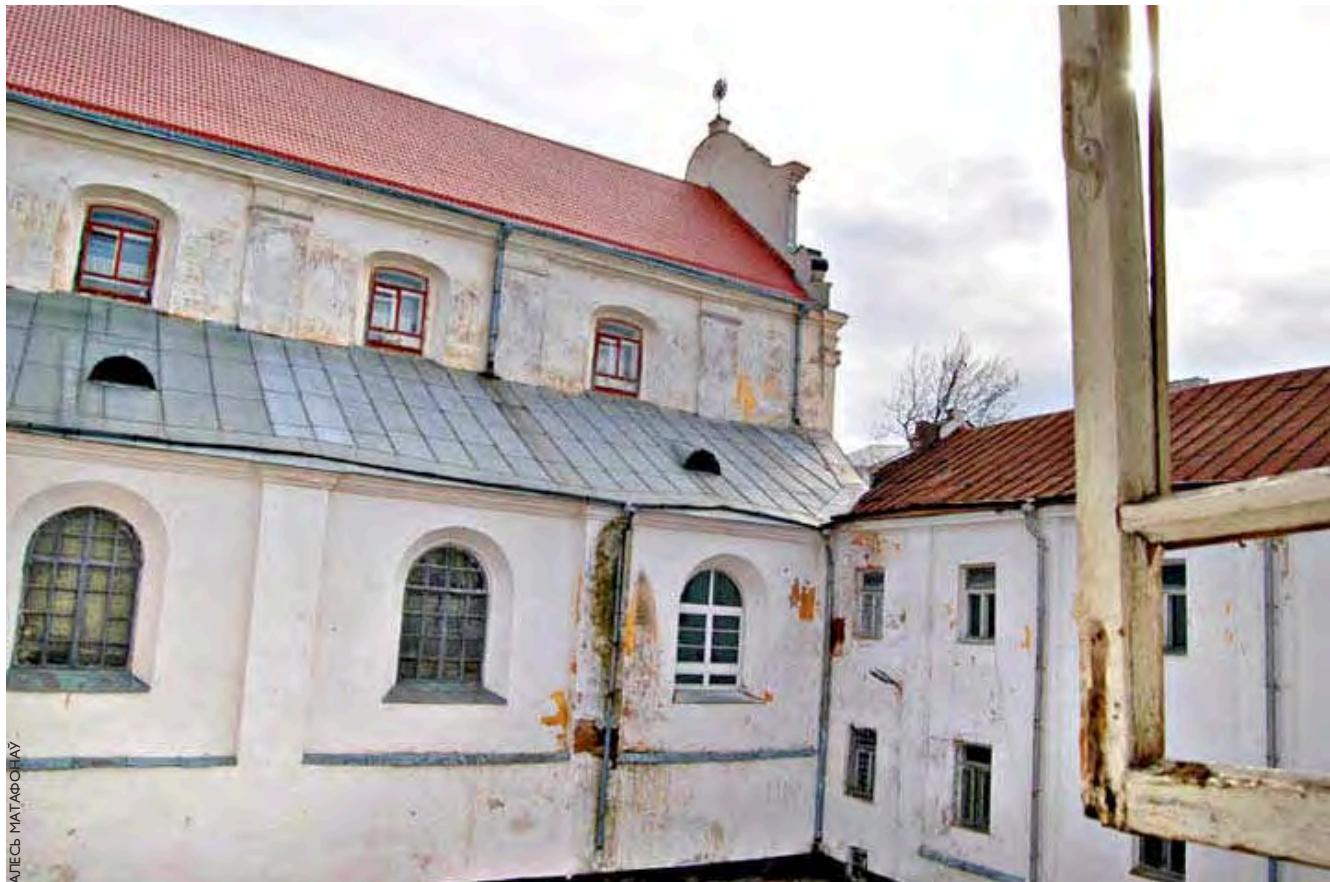
Падзеі ў Эстоніі і вакол Эстоніі

Перанос помніку савецкім салдатам выклікаў беспарадкі
у Таліне і ўсплеск шавінізму ў Pacei.

Начная бітва за гісторыю — **старонка 3.** «Падобна мусульманам у Заходній Эўропе, расейскамоўныя жыхары Балтыі ня хочуць ці ня могуць інтэгравацца ў грамадзтва, арыентаванае на эўрапейскія каштоўнасці». Піша Віталь Тарас. **Старонка 4.** «Што было б, каб па вуліцах Масквы хадзіў натоўп, рабаваў крамы і скандаваў: «Эстонія, Эстонія!»? Піша Руслан Раўка. **Старонка 6.**

Тут будзе саўна і боўлінг

Фотарэпартаж Алеся Матафонава і Сяргея Харэўскага з кляштару бэрнардынаў. **Старонка 16.**

люстра дзён

- Пераўзыходзячы чаканьні 8
 40 км на ровары, каб трапіць
 на «Чарнобыльскі шлях» 12
 Халодны Першамай 13
 Бруд на адрас жонкі Мілінкевіча 14
 Лукашэнка не даруе
 антысавеччыкам 14
 Набор у беларускамоўныя
 гімназіі пад пагрозай 14
 Канал TV Belarus афіцыйна
 зацьверджаны 15
 Судзьдзя Таманаў адмовіўся
 весьці справу маладафронтатаўцаў 15
 Хроніка апазыціі 15
 Парфяновіч і Скрабец заклікалі да
 ўваходжання Беларусі ў Расею 21
 Уладзімер Парфяновіч: «Нашу
 ідэю падтрымліваюць ва ўрадзе» 21

Наша Ніва**камэнтары**

Віталь Тарас. Ледавіковы пэрыяд 4

культураКніга пра беларускую
 разгубленасць 20**рэакцыі**

Голос нацыі 22

Руслан Равяка. Перазахаванье 6

Аляксандар Класкоўскі.
 «Усе свае, зіг хайл!» 7**музыка**

«Палац» стаіць трывала 30

дзе варта быцьВыцінанкі Юр'я Малішэўскага,
 вяртанье дзеда з жоравам ..... 31**Дзякую**Андрэю А., Ігару К., Г.К. зь
 Менскага раёну.

М.Б. з Палацку.

Марыі Б. з Баранавіч.

Івану Г. са Смаліяўч.

Мікалаю В. зь Белааэзёрску.

В.Л. з Гомелю.

В.Ж. з Барысава.

Іне П. з Пухавіцкага раёну.

А.К. з Горадні.

Андрэю Г. зь Ліды.

Вользе П. з Маладачанскага
 раёну.

Сяргею С. зь Віцебску.

Яўгену Ш., Генадзю Л.,
 К.Ф., Вользе Л., М.Р., Надзея

І., Уладзімеру П., В.Ц., Віктару

В., Анатолю М., Станіславу Б.,
 Сяргею Е., Яўгеныі Я., ТацінеР., Людміле Ж., Алене Л.,
 Мікалаю Б., Леаніду Л. зь

Менску.

• • • • • • • •

**Каб штотыдзень
 атрымліваць газэту,
 дасылайце адресы і
 прыватныя
 ахвяраванні.**

1) Просім усіх ахвотных
 чытаць газэту
 паведамляць у
 Рэдакцыю свае
 адресы і тэлефоны.
 Гэта можна зрабіць
 праз: тэлефоны: (017)
 284-73-29, (029) 260-78-
 32 (МТС), (029) 618-54-
 84, e-mail:
 dastauka@tut.by,
 паштовы адрас: а/с 537,
 220050 Менск.

2) Просім кожную
 сям'ю чытачоў
 пераказваць на
 рахунак газэты
 ахвяраванні з разылкі
 8000 рублёў на месец.
 Гэтага хопіць на выхад і
 дастаўку газэты. **У**
блінку банкаўскага
паведамлення ці
паштовага пераказу

дакладна і разборліва
пазначайце адресу, у
тым ліку паштовы
індэкс і код пад'езду.
 Тыя, хто перакажа
 24000 рублёў за раз,
 забяспечаць выхад
 «НН» на 3 месяцы. Хто
 перакажа 48000 рублёў
 адрозу, гарантую
 публікацыю «НН» на
 паўгоду.

ПАВЕДАМЛЕЊНЕ

Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521	
МГД ААТ «Белінвестбанку», вул. Калектарная, 11, Менск, код 764	

Рахунак ат-
рымалыніка **3015 212 000 012**Асабовы
рахунак

(прозвішча, імя, імя на бацьку, адрас)				
Від аплаты				Дата
Ахвяраваньне				Сума
Агулам				

Касір

Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521	
МГД ААТ «Белінвестбанку», вул. Калектарная, 11, Менск, код 764	

Рахунак ат-
рымалыніка **3015 212 000 012**Асабовы
рахунак

(прозвішча, імя, імя на бацьку, адрас)				
Від аплаты				Дата
Ахвяраваньне				Сума
Агулам				

КВІТАНЦЫЯ

Касір

М.П.

Начная бітва за гісторыю

Расейцы спрэвакавалі крывавыя беспарадкі ў Таліне.

Сутычкі на вуліцах эстонскай сталіцы распачаліся ў чацвер поначы. Ад ранку эстонскія археолягі прыступілі да эксгумацыі парэшткаў савецкіх салдатаў. Урад вырашыў перанесці іх разам з помнікам — г.зв. Бронзовым салдатам — з цэнтра гораду на вайсковыя могілкі.

Працы адбываліся пад разгорнутым вялікім вайсковым намётам пад абаронай шчыльнага кардону паліцыянтаў. Увечары да пагорку Тынісъмягі, дзе стаяў помнік, сталі сцягвацца пратэстоўцы — расейскамоўныя жыхары Таліна. Аўтобусы прыйехалі таксама з Нарвы, Кохтла-Ярвэ і Сіламяэ — паўночнага ўсходу краіны.

На зьмярканыні група зь некалькіх дзясяткаў чалавек спрабавала прарваць ачапленыне і прадзверціся да помніку праз паркан. Паліцыя не дала рады іх адціснуць і ўжыла вадамёты і сувязтлашумавыя гранаты.

Натоўп расьцярнуўся па суседніх кварталах, пачаўся пагром. Запалалі аўтамабілі, драўляная хата, усчаліся рабункі крамаў. Паліцыя ня здолела ўтрымаць ситуацыю пад кантролем. Ахойнікі правапарадку адганялі на тоўп ад дзяржаўных установаў, рассыкалі яго на меншыя групы і масава затрымлівалі.

Сутычкі суняліся пад ранак, але аднаўляліся яшчэ дзяве ночы. Усяго за гэтую трох ночы паліцыя затрымала каля тысячи чалавек.

Вандалы скарысталіся беспарадкамі для марадзёрства, невядомыя скарысталіся марадзёрствам для забойства.

Адзін хлопец пры няясных абставінах загінуў ад нажа-

вога ранення, некалькі дзясяткаў атрымалі траўмы — пераважна парэзы рук і твару кавалкамі шклоў ад вітрынаў.

І асаба, якая загінула, і дзясяткі спасярод затрыманых маюць расейскае грамадзянства, а арганізацыя «Начная варта», якая каардынавала пратэсты каля помніку, дзейнічае з апораю на расейскае пасольства ў Таліне. Гэта даволіла эстонскамоўным СМІ ўбачыць у падзеях «руку Масквы». Яны звяртаюць увагу на прэвакацыйныя рэпартаражы расейскіх тэлеканалаў.

«Іх яднае не нацыянальнасць і ня погляд на рапшэнне пра знос помніку. Іх супольнай і галоўнай мэтай быў рабунак, авантура, зладзейства», — заявіў у тэлевізорце да нацыі эстонскі прэзыдэнт Тоомас Хендрык Ільвэс.

Эстонскі ўрад адразу пасля выбуху актаў вандалізму сабраўся на экстранае паседжаньне. А 2.40 ночы ён прыняў рапшэнне пра неадкладны перанос помніку, які выклікаў такія жарсыці. А 5.00 манумэнт быў дэмантаваны і перавезены ў тайнае месца.

— Годзе, годзе, годзе! — кричаў праз пару гадзінаў у

За троночы паліцыя затрымала каля тысячи чалавек.

Маскве старшыня Рады фэдэрацыі Сяргей Міронав. Ён заклікаў урад разарваць дыпламатычныя адносіны з Талінам.

Бронзовы салдат стаў яблыкам разладу ў расейска-эстонскай спрэчцы пра гісторыю. Прэм'ер-міністар Эстоніі Андрус Ансіп называў яго «сымбалем савецкай акупациі». Для расейскамоўных жа — яны складаюць аж 35% насельніцтва Эстоніі — гэта сымбаль перамогі над нацызмам. «А раз мы вызвалілі эстонцаў ад немцаў, мы маєм маральнае права прысутнічаць на гэтай зямлі» — разважаюць яны.

Эстонцы панеслы ў савецкі час напамат горшыя

страты, чым ад немцаў. У музэі акупацыі ў цэнтры Таліна можна прачытаць, што ад савецкіх рэпрэсій пачярпелі 150 тысяч чалавек, ці амаль кожны шосты жыхар краіны. Партызанская вайна супраць савецкай акупациі не спынялася да 1952 году.

«У расейцаў кароткая памяць пра савецкія злачынствы», — піша эстонскі публіцыст Хейкі Тан. Паводле эстонскіх падручнікаў гісторыі, акупацыя скончылася толькі ў 1991 годзе, з падзеньнем СССР. Акрамя масавага вызваленія эстонцаў у Сібір, расстрэлаў і чыстак інтэлігенцыі, гэты перыяд адзначаўся таксама масавымі перасяленнямі расейцаў і беларусаў у Эстонію, як і іншыя балтыйскія краіны.

Для неэстонцаў Бронзовы салдат — гэта ня толькі памятка пра перамогу, але і пра часы, у якія яны былі ў Эстоніі роўнымі, калі не гаспадарамі. Большасць эстонскіх беларусаў асуджаюць дэмантаж помніку. З асуджэннем выступіла і Зінаіда Клыга, кіраўніца «бел-чырвона-белае» беларускае суполкі.

Нацыянальныя меншасці ў Таліне наракаюць на моўную дыскримінацыю і скла-

Дзясяткі людзей атрымалі траўмы — парэзы бітым шклом ад вітрынаў.

Ледавіковы пэрыяд

Як мусульмане ў Захадній Эўропе, расейскамоўныя жыхары Балтыі ня хочуць ці ня могуць інтэгравацца ў грамадзтва, арыентаванае на эўрапейскія каштоўнасці. Піша Віталь Тарас.

Браты па разуму

Пісьменнік Аляксандар Геніс у адным са сваіх твораў апісае забаўны эпізод. Пасяліўшыся ў ЗША, ён перапісваўся са знаёмымі ў горадзе, у якім жыў перад тым, як эміграваць з СССР. Ягоны суседамэрканец, аднойчы ўбачыўшы надпіс на капэрце, ня вытрываў і спытаў у Геніса, што гэта за арганізацыя зь дзіўнай назовай EESTI. Той патлумачыў, што гэтак завесца адна маленъкая дзяржава ў Эўропе, побач з Расеяй. Сусед не паверыў — ня можа быць краіны з такой назовай. І сапраўды, Эстонія па-эстонску нагадвае ў напісаныні нейкую загадкавую абrevіятуру. Напрыклад, SETI (міжнародны праект пошуку незямных цывілізацый).

Для беларусаў Эстонія за савецкім часам і была чымсьці накшталт іншаплянэтнай цывілізацыі. Ня праста «амаль што замежжам», як Літва, куды можна было паехаць цягніком на нядзелю, а нейкай фантастычнай эўрапейскай выспай на савецкай эўразійскай прасторы. Дзе жывуць суворыя, але справядлівия хлопцы з паўночнымі харатарами.

Мне давялося пабываць у Эстоніі толькі аднойчы — напрэдадні жнівенскага путчу ў Маскве адпачываў разам з сям'ёй у Ранамызе. Праўда, скласыці ўражаныне пра Эстонію на падставе курортнага мястечка на ўз্বіярэжкы — усё адно што меркаваць пра Латвию паводле адных толькі Дубултагу ці пра Украіну паводле ўражаньняў ад Ялты.

А вось Талін... Ніводзін з эўрапейскіх гарадоў, у якіх давялося пабываць, ня

можа, па-моему, параўнацца з Талінам у нейкай непраўдападобнай, амаль цацачнай прыгажосці, чысьціні і адчуваючы нейкай унутранай свабоды напалам з утульнасцю. Не магу ўяўіць вуліцы Таліна, засыпаныя бітым шклом ад разгромленых вітрынаў разрабаваных крамаў, арматурай, кавалкамі бетону, залітыха крыўёй. І ўсё гэта ў мірны час. Кадры з эстонскай сталіцы нагадваюць Парыж, бунт арабскіх прадмесціяў. Бунт, у якім галоўнымі героямі выступаюць падлёткі і маргіналы. І тут ня толькі зьнешнія падабенства. І тут і там мы бачым, фактывна, канфлікт цывілізацый. Падобна большасці мусульманаў у краінах Захадній Эўропы, большасць расейскамоўных жыхароў краінаў Балтыі ня хоча ці ня можа інтэгравацца ў грамадзтва, арыентаванае на эўрапейскія каштоўнасці.

Ня стаўшы яшчэ цалкам эўрапейскім і цывілізаваным, гэтае грамадзтва ўсваю чаргу дыскрымінаваць сваіх учораших «крыўдзіцеляў» — этнічных рассіцаў. Паміж дзіўнумі часткамі грамадзтва расце мэнтальная сцяна ўзаемнага неразумення і нецярпімасці. А тут яшчэ «вялікі сусед» на Усходзе ніяк ня хоча прымірыцца з тым, што Літва, Латвія, Эстонія больш не «нацыянальныя ўскраіны» і ніколі імі ня будуць зноў. Хутчэй, Расея ўсё больш ператвараеца ва ўскраіну сучаснай цывілізацыі. І ад гэтага яе кіраўніцтва стараеца дробна помсыць сваім суседзям — сябрам НАТО, пры кожным зручным выпадку.

Партыя дурніяў

Усё гэта ніякім чынам, на мой погляд, не апраўдвае апошнія дзеянні кіраўніцтва Эстоніі. У кожным канфлікце, нават на побытавым узроўні, заўсёды больш вінаваты разумнейшы і маральна мацнейшы. На ім ляжыць большая адказнасць.

Ваяваць з магіламі — сама па сабе

гнюсная справа. Нават калі на Тынісмягі пахаваныя ахвяры звычайнага ДТП (ёсць вэрсія, што ля помніка савецкім воінам-вызваліцелям у Таліне пахаваныя некалькі савецкіх салдатаў, якія нападпітку трапілі пад савецкі танк), дык і ў гэтым выпадку шоў з дружкамі ў цэнтры гораду выглядае, як мінімум, непрыгожа.

Біць вітрыны таксама непрыгожа. Але няўжо ўладам было няясна, да чаго можа прывесці дэмантаж помніка, калі больш паловы альгантых жыхароў Таліна выступалі супраць гэтага?

І хто перашкаджаў ціха ды спакойна праводзіць археалагічныя раскопкі з мэтай ідэнтыфікацыі парэшткаў загіблых цягам папярэдніх 17 гадоў? Чаму менавіта цяпер, праз 17 гадоў адноўленай незалежнасці, эстонскому ўраду спатрэбілася ў тэрміновым парадку пераносіць зыненавідны помнік савецкім акупантам?

Ніводзін чалавек, хоць крышку знаёмы з савецкай гісторыяй, ня будзе спрачаца з фактам савецкай акупациі Эстоніі — і да вайны з фашистскай Нямеччынай, і пасля яе, з фактамі дэпартациі эстонскіх грамадзянаў у Сібір, масавых рэпрэсій супраць эстонцаў (і ня толькі, як вядома, эстонцаў).

Але ж дэмантаваны помнік не камусыці з камуністычных дзеячоў, не савецкаму палкаводцу, не расейскім салдатам нават — салдатам савецкага войска самых розных нацыянальнасцяў, якія воляю лёсу і гісторыі загінулі ў змаганыні зь гітлерцамі на тэрыторыі Эстоніі. Чым яны вінаватыя перад эстонскім народам?

І няўжо сумленне ўсіх без выключэння эстонцаў абсолютна чыстае перад гісторыяй? Эстонцы, напрыклад, як і прадстаўнікі іншых эўрапейскіх народаў, былі сярод тых, хто акупаваў Беларусь разам з немцамі падчас Другой усясьветнай вайны. Пра гэты факт я ведаю, дарэчы, ня з кнігаў, але ад свайго бацькі й дзеда, якія былі ў акупациі.

камэнтары

Зразумела, праз 60 зь лішнім гадоў пасля заканчэння вайны варта было б перастаць дзымуць у фанфары і бяздумна хваліцца перамогай, якая далася цаной такіх калясальных чалавечых ахвяраў. А самае галоўнае — даўно трэба паклапаціца аб тым, каб знайсьці і пахаваць усіх ахвяраў вайны, каб увекавечыць іх памяць. І ня толькі савецкіх грамадзянаў.

На жаль, у Беларусі дагэтуль не прыняты закон аб упрадкаўанні магілаў нямецкіх жаўнераў. Гэта патрэбна ня толькі немцам. Гэта патрэбна народам, якія лічаць сябе пераможцамі ў Другой усясьветнай вайне. Інакш гэта азначае, што вайна нікога і нічому не навучыла. Дый вялася яна, значыць, ня дзеля перамогі гуманізму.

Але пра тое, як ставяцца да магілаў — і чужкіх, і сваіх — у суседній Рәсей гаварыць цяпер ня варта. Таму што гэта нікім чынам, зноў жа, не апраўдвае эстонскіх кіраўнікоў.

Некалькі гадоў таму на чарговых выбарах у парламент Эстоніі прайшлі некалькі дэпутатаў ад афіцыйна зарэгістраванай Партыі дурніяў. Гэта былі інтэлігэнтыя адкуваныя людзі з добрым пачуцьцём гумару, якія сваімі дэмаршамі высымейвалі бюрократызм, ідыёцкія законы і правілы, якіх хапае ў кожнай сучаснай дзяржаве, выкryвалі некампетэнтнасць, а часам праста глупства некаторых палітыкаў. Ня ведаю, што сталася з той партыяй. Але тых дэпутатаў вельмі не хопае, мне падаецца, у цяперашнім эстонскім рыйкідагу. А можа, наадварот — акурат цяпер тая партыя атрымала перамогу над здаровым сэнсам?

Паліванье на вядзьмарак

На вялікі жаль, мы бачым, як дзеянні некаторых палітыкаў, абранных цалкам дэмакратычным шляхам у ёўрапейскіх посткамуністычных краінах, часам ставяць пад пагрозу ўсе папярэднія дэмакратычныя заваёвы. Здавалася, што гэткія парадоксы магчымыя толькі ў нас у Беларусі ці ў той самай Рәсей, якія набылі свободу пасля 70 гадоў камуністычнага рабства і варварства. Але, як выявілася, самі па сабе дэмакратычныя пераутварэнні, уступленніе ў

з'юраатлянтычны альянс і нават Эўразвяз, дэкамунізацыя і люстрацыя — гэта яшчэ не гарантывя ад рэцыдываў бальшавіцкага мысленія і проста палітыканства.

Самы яскравы прыклад — спроба пазбавіць дэпутацкага мандату ў Эўрапарламэнце прафэсара Бранслава Герэмка, легендарнага дзеяча «Салідарнасці», бліскучага інтэлектуала, чалавека з бездакорнай рэпутацыяй, аднаго з выдатных прадстаўнікоў Польшчы. Ён адмовіўся запаўняць нейкую чарговую анкету, фармальна парушыўшы тым самым новы закон аб люстрацыях. Герэмэк пайшоў на гэта съядома, каб дапамагчы, паводле ягоных словаў, сотням сваіх калегаў — прафэсараў, літаратаў, мастакоў, якія жывуць у страху, якія прыніжана чакаюць ад дзяржаўных чыноўнікаў вырашэння свайго лёсу, пераадолець страх і абараніць сваю годнасць.

Справа не ў законе аб люстрацыях, які сам па сабе неабходны. А ў тым, каб чыноўнікі і палітыкі рознага рангу не маглі выкарыстоўваць яго ў сваіх вузкіх карысцільных мэтах і партыйных інтарэсах, у мэтах помсты і расправы.

Менавіта гэта практыка дала падставы дэпутатам Эўрапарламенту з самых розных фракцыяў гаварыць аб тым, што ў Польшчы вядзенца «паляванье на вядзьмарак» у духу макартызму. (На самым пачатку 50-х гадоў мінулага стагодзьдзя ў ЗША ў мэтах барацьбы з камунізмам і савецкім шпіяняжам была створана адмысловая камісія на чале з сэнатарам Макарці, якая вычышчала ўсіх падзраваных у спачуванні камунізму з усіх сфераў. Ахвярамі кампаніі сталі, сярод іншых, вядомыя галівудскія рэжысёры, а таксама літаратары, навукоўцы, акторы і нават музыкі.)

Лідэр ультраправай каталіцкай Лігі польскіх сес'яў, якая ўваходзіць у кіроўную кааліцыю разам з партыяй «Закон і справядлівасць» братоў Качынскіх, віцэ-прэм'ер Раман Гертых заявіў нядаўна, што ў адносінах паміж Польшчай і Рәсей пачаўся «следавіковы пэрыяд». Гертыху, іншым польскім палітыкам дый проста палякам ёсьць за што крываюцца сучасную Рәсей. І ня толькі за выкарыстаньне

эканамічнага шантажу (як у выпадку з забаронай на імпарт польскага мяса) у палітычных мэтах. Рәсейскія кіраўніцтва ня хоча ўспамінаць пра ахвяры Катыні, а ахвяраў Галакосту польскага паходжання, якія былі вывезены ў гітлероўскія канцлагеры з тэртырыі, акупаванай СССР, заічвае да савецкіх грамадзянаў. Тым самым рэвізеща прызнаньне Пакту Молатава-Рыбэнтропа юрыдычна нікчэмным. Таго самага Пакту, які зрабіў магчымым савецкую акупацию краінаў Балтый — у тым ліку Эстоніі.

Той самы Гертых у якасці міністра адукацыі, падобна рәсейскім праваслаўным артадоксам, ваюе з тэорыяй Дарвіна, дамагаючыся забароны яе выкладаньня. А таксама з гомасексуалістамі, пагражаячуры карамі школам, якія дазваляюць у сябе выступаць геям-праваабаронцам.

Гэта ня значыць, што Гертых ня можа крываюцца палітыку Рәсей ці сваіх палітычных апанэнтаў з Грамадзянскай платформы або Дэмакратычнай лівіцы. Аднак у адданасці ўлады, якую прэзэнтуюць людзі кішталту Гертыха, дэмакратычным прынцыпам і каштоўнасцям даводзіцца моцна сумнівацца.

Нядаўна Аляксандар Лукашэнка на пытаньне адносна пляянаў трансъляцыі спадарожнікавага тэлебачанья на Беларусь адмахнуўся: бязглаздзіца, няхай яны самі спачатку там у сябе разъбяруцца. Маўляў — перш чым вучыць дэмакратыі іншых, разъбярывацца з дэмакратыяй у сваёй краіне.

Гэты дэмагагічны прыём у палеміцы зусім ня новы. Ім актыўна карысталіся за савецкім часам. Тым больш дзіўна і брыдка чуць у наш час папрокі на адрас ураду Эстоніі ці ЗША з боку кіраўніцтва Рәсей, якое працягвае «спэцапрашы» ў Чачэніі і лупчые дручкамі «нязгодных» ва ўласных гарадах.

Але ж нянявісьць да нашчадкаў савецкай імперскай палітыкі і праяваў нэасталінізму ў Рәсей ці Беларусі не здымася адказнасці зь лідэр аўрапейскіх краінаў за ўласныя дзеянні.

Як казаў Станіслаў Ежы Лец, «і рэспублікамі правяць голыя каралі».

Начная бітва за гісторыю

Працяг са старонкі 3.

даную працэдуру натурализациі. Многія зь іх дагэтуль ня маюць эстонскага грамадзянства, умова яго наданьня — валоданьне эстонскай мовай.

У Маскве праўрадавыя арганізацыі моладзі ў адказ на перанос помніку заблякавалі эстонскае пасольства. Дыпламатам удалося адно толькі вывезыці зь яго дзяцей і цяжарную супрацоўніцу. Пратэстоўцы нават удзерліся на пляцоўку амбасады і абарвалі дзяржаўны сцяг Эстоніі. Пратэсты эстонскіх дыпламатаў сілы ня мелі, а Эўрасаюз па стане на аўторак устрымліваўся ад умяшанья.

Ролю адваката Эстоніі ў ЭС выконвае польскі прэзыдэнт Лех Качыньскі. Тым часам былы канцлер Нямеччыны Гергард Шродэр далучыўся да тых, хто лічыць перанос помніку блізьнерствам.

Перанос помніку быў ажыццёўлены на падставе закону пра «забароненыя пабудовы», г.зн. якія праслаўляюць 50-гадовую савецкую акупацыю Эстоніі.

Насуперак распайсоджанай расейскімі тэлеканаламі інфармацыі аб tym, што Бронзавага салдата разрэзалі на часткі, ужо 1 траўня помнік быў наноў установлены на могілках. 8 траўня, у Дзень Эўропы, мяркуеца яго афіцыйнае адкрыццё. Як помніку знойдзеныя парэшткі дванаццаці чалавек. Пачалася іх ідэнтыфікацыя.

Мікола Бугай

**Бронзавы салдат
пераўсталяваны
на вайсковых
могілках.**

REUTERS

**Талінская вуліца
пасля пабоіща.**

Перазахаванье

Што было б, каб па вуліцах Масквы хадзіў на тоўп, рабаваў крамы і скандаваў: «Эстонія, Эстонія!»? Піша Руслан Равяка.

Па Другой усясьветнай вайне на баранавіцкіх могілках былі пахаваныя савецкія салдаты, сярод якіх былі нават некалькі высокіх афіцэраў, два палкоўнікі. Праз некалькі дзясяткаў год могілкі з'яснеслы, бо яны апынуліся ў цэнтры гораду. На іх месцы пабудавалі гаркам партыі (цяпер гарвыканкам) і плошчу Леніна.

Савецкіх жаўнераў ціха перанесьлі на іншыя могілкі, на край гораду. Клады ж проста зраўнялі з зямлёю, а там былі пахаваныя расейскіх і німецкіх жаўнераў часоў першай вайны, польскіх вайскоўцаў ды простых жыхароў гораду. І цяпер падчас раскопаў не-не ды выкопваюць невядомыя труны.

Сёньня расейцы пераймаюцца брацкай магілай савецкіх жаўнераў у Таліне. Хочуць эстонцы перахаваць забітых салдат з цэнтра сталіцы на іншым месцы... Уявіце сабе могілкі на нашай плошчы Незалежнасці, ля каралеўскага замку ў Варшаве... Есьць лясы пад Вязьмай, куды дасюль забаронены ўваход —

замінавана. Там жа каскі, там жа косткі... І такіх «брацкіх магілай» у Расеі мноства... Тым нябожчыкам не пашчасыціла — яны загінулі не ў Прыбалтыцы, а ў Расеі. Прыгожыя слова пра апошніга пахаванага салдата — патрыятычная балбатня для электраграту.

Расейцы плянуюць распачаць эканамічную блякаду Эстоніі. Крамы выкідаюць эстонскія сыры й кансервы. Палітыкі абяцаюць абмежаваць імпарт, экспарт і транзит пра малую краіну. Сёлета тое ўжо рабілі з беларускімі прадуктамі, летась — з грузінскімі таварамі, яшчэ раней — з малдаўскімі. Толькі Эстонію гэта мала палохае — краіна ў

«Усе свае, зіг хайль!»

Піша Аляксандар Класкоўскі.

Прасканаваў расейскае сеціва. Ну ня ўжо ніхто з прадстаўнікоў тамтэйшай інтэлігенцыі не асьмеліцца пайсьці супраць шавіністычнай плыні, згенэраванай падзеямі ў Таліне?

Знайшоў: Віктар Шандаровіч, праграма «Плаўлены сырок» на радыё «Рэха Масквы». Вядомы сатырык, можна сказаць, уратаваў гонар расейскай інтэлігенцыі.

Адразу агаваруся: я ня стаўлю на мэце грунтоўны аналіз дзеяньняў эстонскіх уладаў у гісторыі з Бронзавым жаўнерам. Наколькі яны былі ўзважанымі — асобная тэма. Зазначу толькі, што забурэннія варта было чакаць. Незадоўга да пачатку раскопак талінскай газеты «Postimees», напрыклад, звяртала ўвагу на тое, што мясцовыя радыкальныя абаронцы манумэнта актыўна кантактуюць з расейскімі дыпламатамі, а ў талінскім гатэлі (69 эўра за суткі) пасяліліся актыўісты руху «Нашы». Дый адзін зь лідэраў руху «Начны дазор» загадзя абяцаў мясцовым уладам «сюрпрызы» (пра гэта пісаў «Коммерсанц»).

Але цяпер гаворка пра іншае. Атрымаўшы падставу для закідаў, расейскія дзеячы як з ланцуго сарваліся. Эліта краіны, што зноў прэтэндуе на статус вялікай, у канфлікце з маленечкай Эстоніяй

Эўразіязе й можа лёгка прадаваць свае тавары ў Эўропу.

Эстонскія ўлады маглі б распачаць перахаваныне ў пасыль дні Перамогі. Але ж яны рабілі гэта з захаваньнем працэдуры, абвесыціўшы ўсім пра свае намеры, па выніках абмеркавання ў парламэнце. Не на съметнік выкідваюцца косткі ваяроў — на могілкі. Хоць для большасці эстонцаў саветы як нацысты.

Пазбавілі краіну незалежнасці, забілі дзясяткі тысяч людзей.

Пікетаваныне эстонскай амбасады ў Маскве нагадвае добра знаёмыя менскія акцыі патрыётаў. Пра тое, што добрую частку пратэстоўцаў у Таліне складалі грамадзяне Расеі,

дэманстуе такі неадэкватна-гістэрычны тон, што мароз па скуры. Відавочна: у Москве дасюль не зымраліся з тым, што быўшы «малодшыя сёстры» — хай сабе гэта Эстонія, Грузія ці Беларусь — ужо незалежныя, і гэта назаўсёды. Згадайце, як тыя самыя дзеячы пырскалі сълінай з расейскіх тэлеэкранаў падчас нафта-газавага канфлікту між Москвой і Менскам. Між тым, беларускія дзяржаўныя мэдыі падпіваюць расейскім шавіністам. Знаў даюць эфір для антыэстонскай і антызаходній рыторыкі. Ужо забыліся, як з Расеі гучалі заклікі кінуць на Беларусь расейскі дэсант (гэта сама цяпер палахаюць Талін Пскоўскай дывізіяй).

Зразумела, прапагандысты найперш вырашаюць свае піяраўскія задачы. У прыватнасці, на тле вулічных сутыкненняў у Таліне менскіх амонаўцаў можна рэкламаваць як анёлаў. Звыш таго, зручна нагода лішні раз закінуць Брусэлю падвойныя стандарты. І, нарэшце, напалахаць айчыннага абыватала «нацыкамі з апазыцыі», якія падчас «Чарнобыльскага шляху», маўляю, брутальна зьблі міліцыянта.

Беларуская тэлевізія цвердзіць пра «эстонскі фашизм». Але нешта ня згадваеща, каб айчынныя афіцыйныя мэдыі білі ў званы, калі выйшаў скандалыны артыкул былога міністра Сівакова. Дый тутэйшая

замоўчваецца. (Хіба што абмовіліся адзін раз, што візы ў цэлай каманды расейскай моладзі былі ануляваны ў апошні момант на вакзале.)

Памятаецце, што нашыя ўрадавыя СМИ пісалі пра ўкраінцаў і грузінаў, якія ехалі ў Беларусь?

А разгон марадзёраў?.. Што было б, каб па вуліцах Москвы хадзіў натоўп, рабаваў крамы, падпальваў машыны і скандаваў: «Ічкерыя, Ічкерыя!»? Пра зарэзанага грамадзяніна Расеі — ужо ж не паліцыя зарэзала нажом хлопца. Найхутчэй, такая ўвага Расеі да малой балтыйскай краіны — штучнае адцягваньне электарату ад унутрырасейскіх проблемаў і свайго разгону апазыцыі.

Фэміда, як вядома, палічыла, што аўтара ня варта прыцягваць да адказнасці, бо артыкул са станоўчымі ацэнкамі напісанага фюрэрам афіцэрскага кодэксу мае «публіцыстычны характар».

Віктар Шандаровіч таксама прыводзіць красамоўны прыклад з сэрыі пра парушынку ў чужым воку. Аказваеца, 21 красавіка ў Москве прайшоў санкцыянаваны мітынг прыхільнікаў Гітлера. Дый нацысцкая літаратура ў Белакаменнай прадаеца, бы гарачыя піражкі. Мусіць, тамтэйшая ўлада таксама лічыць, што гэтае чытво мае «публіцыстычны характар».

Між тым, менавіта маскоўскі мэр Лужкоў цяпер у ліку завадатараў антыэстонскай гістэрыі. Разгледзеў нацызм за тысячу вёрстай. Што ж да згаданага мітынгу ў Москве, то, як іранізуе Шандаровіч, «усе свае, зіг хайль!».

Лужкоў заклікаў да байкоту эстонскіх тавараў. Дарэчы, на долю Расеі прыпадае 8,8% эстонскага экспарту. Так што байкот хоць і непрыемны, але не съмяротны. Беларусь у гэтым пляні залежыць ад Расеі значна мацней. Сёлета за студзень-люты на долю Расеі прыпадала 39,9% нашага экспарту.

Мне ж сярод усіх водгукоў на падзеі найболей спадабаўся вось гэты гумар Хэндрыка Ільвэса: «Можа, мы і гарачыя эстонскія хлопцы, тугадумы, але пасля 15 гадоў варожай рыторыкі і мы можам задумацца: можа, яны нас ня любяць?»

За апошнія гады Расея пасыпела пасварыцца па некалькі разоў з усімі сваімі суседзямі. Праўда, рабілася гэта абачліва — па чарзе. Сваркі гэтая началіся з ростам цэнаў на нафту. Тую імпэрскасць чакае ломка па падзеньні энэргетычнай канюнктуры. Падобнае падзеньне ў 80-х прывяло да вядомых падзеяў у 1990—91 гадах.

Мыробімся съведкамі пачатку супрацьстаяннія вялікіх краінаў. Тыя ж зацягваюць у вір канфлікту сваіх малых суседзяў. Адны ратуюцца ад таго віру, караскаючыся з усёй сілы на востраў Эўразіязу. А Беларусь? Палахает лёс Беларусі. Бо кідаюць нас у той стары вір, дзе ўсё звыкла ўзнёма...
Баранавічы

Пераўзыходзячы чаканьні

Нягледзячы на татальнае ачапленъне плошчы Якуба Коласа і акцыі запалохваньня ля Акадэміі навук, «Чарнобыльскі шлях» сабраў тысячи маніфэстантаў. Абсалютную большасць зь іх складала моладзь.

Роўна а пятай гадзіне плошча Якуба Коласа была перакрытая міліцыянтамі і людзьмі ў цывільнным. Усе крамы, у тым ліку найбольшы ў краіне ЦУМ, былі замкнёны «з тэхнічных прычынаў». Улада старанна выпрацоўвае новыя тактыкі барацьбы з нацыянальнымі маніфэстацыямі.

А шостай гадзіне ля плошчы Якуба Коласа з боку ЦУМу пачалі зьяўляцца палітыкі. Прыйшлі заяўнікі — Аляксей Янукевіч, Юрась Зяньковіч, Валянціна Палевікова. Тут жа быў і Аляксандар Мілінкевіч. Літаральна празь некалькі хвілінаў Зяньковіч заклікаў людзей на кіроўца да Акадэміі навук. Спачатку калёна налічвала пару соцен чалавек, але яна пастаянна набірала моц.

«Малада фронтаўцы»

ўзнялі першыя бел-чырвона-белыя сцягі і разгарнулі расцяжку «Чарнобыльскі шлях», дзяўчата

раздавалі папяровыя сцяжочки. Здавалася, што іх у руках трymала палова ка-

лёны. У сваю чаргу частка людзей зьбіралася ля Акадэміі навук. Першым транспарант разгарнуў былы па-

Актыўны ўдзел у шэсці ўзялі анархісты.

літвязень Сяргей Скрабец — «Свабоду Казаліну». Потым почалі зъяўляща нацыянальныя, менскія, эўрасаюзаўскія, агэпшнныя съцягі, чырвона-чорныя анархісцкія штандары, былі съцягі хрысьціянскай дэмакратыі. Частка моладзі была апранутая ў жоўтыя саколкі, на тварах

— рэсыпратары.

Пасьля таго як дзъве калёны злучыліся, меркавалася, што выступіць прафэсар Нікітчанка, які мусіў агучыць рэзалюцыю «Чарнобыльскага шляху-2007», але ў горадзе была арыштаваная гукаўзмацняльная апаратура, таму выступу не адбылося. Арганізатары дачакаліся, пакуль на пляцоўку да Акадэміі навук падцягнуцца ўсе ўдзельнікі акцыі. Здавалася, што людзей ня меней, чым было тут на мітынгу на Дні Волі. Юрась Зяньковіч у мэгапон заклікаў людзей ісьці да Чарнобыльскай капліцы.

Перад пачаткам акцыі назіральнікі прагназавалі, што шмат людзей адмовіць.

ца ісьці да Бангалору. На-
самрэч так не адбылося,
калёна дружна рушыла ў
бок вуліцы Сурганава. Mi-
лінкевіч быў верны сваім
ранейшым словам, што бо-
лей ня пойдзе на Бангалор,
і застаўся раздаваць аўто-
графы.

Аманаўцы надзейна пе-
ракрылі праспэкт, каб ні-
хто не спрабаваў рухацца ў
бок Национальнай бібліятэ-
кары.

Улада сіліцца, каб маніфэстанты чуліся ізаливанымі. Тысячы службістай удзельнічаюць у акцыях запалохвання, але гэта, здаецца, толькі ўзмакніе ў пратэстоўцаў пачуцьцё маральнага абавязку.

Дзеяньнямі амонаўцаў кіраваў палкоўнік Падабед.

Маніфэстанты рухаюцца па вуліцы Сурганава.

тэкі. Нікому не карцела
прыываць кардоны.

На вуліцы Сурганава былі разабраныя ходнікі, там праходзяць рамонтныя да-
рогі, таму рухацца даводзілася па праезнай частцы.
Звычайнія міліцыянты і не супраціўляліся гэтаму.
Колькасць людзей усё павялічвалася. Жыхары вулі-
цы Сурганава віталі акцыю вывешваньнем бел-чырво-
на-белых сцягоў на бальконах, аўтамабілісты сыг-
наладілі ў знак падтрымкі.

напіл у знак падгрымкі.
У пачатку калёны несьлі
расцяцьку «Чарнобыльскі
шлях». Яшчэ крыху папе-
радзе магутныя салігорцы
Павал Батусёў і Ільля Шыла
несьлі Чарнобыльскі звон.
У першым шэрагу ішлі
Віктар Івашкевіч, Вінцук
Вячорка, Вячаслаў Сіў-
чык, Анатоль Сідарэвіч. У
цэнтры калёны — Сяргей
Калякін і Анатоль Ля-
бельзька.

Шэсцем вельмі ўдала кіравалі Зыміцер Хведарук і Яраслаў Грышчэн, хлопец з Баранавічаў, шосты абвінавачаны ў справе «МФ». Грышчэн мае лідэрскую харызму. Людзі прыслухоўваюцца да яго-

Пераўзыходзячы

Каля Акадэміі навук 26 красавіка людзей было ня менш, чым на Дзень Волі.

АРСЕНИЙ ПАХОМАВ

Працяг са старонкі 9.

ных словаў, робяць так, як ён кажа. Цяпер не падаецца дзіўным, чаму менавіта гэты хлопец паўстане перад судом. У такіх, як Грышчэні, улады бачаць вялікую небяспеку.

Дэманстранты мелі расьцяжкі з надпісамі «Малады фронт», «Будуючы новую АЭС — помні пра памылкі мінулага», «Беларусь без АЭС», «Рукі преч ад чарнобыльскіх ільгот», «Атам мірным не бывае», «Не — другому Чарнобылю», «За альтэрнатыўную энергетію».

На скрыжаваньні вуліц Сурганава і Якуба Коласа міліцыянты пачалі выцягніць людзей на тратуар, пад'ехала два дзясяткі машинаў з мігалкамі. Пачаліся невялікія сутычкі, міліцыянты паспрабавалі застрymаць найбольш актыў-

ных удзельнікаў, але людзі іх адблізі.

Урэшце, пад'ехалі два дзясяткі міліцэйскіх машинаў, літаральна адпікаючы людзей, і дэманстранты былі вымушаныя такі збочыць на ходнікі, раз-пораз пераскокаўчы праз яміны і груды друзу. Колькасць удзельнікаў дасягнула 7-10 тысяч чалавек.

За маніфэстацияй назіралі дыпломаты краінаў Эўрасаюзу і ЗША. Кіраунік аддзялення швэдзкага пасольства Эрыксан наступным чынам пракаментаваў акцыю: «Не настолькі істотна, колькі людзей выйшла, галоўнае, што людзі засведчылі гатоўнасць выходзіць. Прыемна, што сярод людзей пануе такі пазытыўны настрой».

Недзе а восьмай шэсціце падышло да Чарнобыльс-

кай капліцы. Выступіў прафэсар Іван Нікітчанка, зачытаў тэзы рэзалюцыі «Чарнобыльская шлях». Пасля была агучаная малітва за Беларусь, а скончылася ўся акцыя дваццаць адным ударам у Чарнобыльскі звон.

«Чарнобыльскі шлях» пацвердзіў вялікую мабі-

лізацыйную гатоўнасць прыхільнікаў пераменаў. Колькасць удзельнікаў веснавых акцыяў апазыцыі пераўзышла нават самыя съмельяя прагнозы. Асноўную масу маніфэстантаў склала моладзь. Сярод тых, хто прыйшоў на акцыю, не было ўпадніцкіх настрояў, людзі выпраменявалі пазытыў.

Улада сіліца, каб маніфэстанты чуліся бяспраўнымі і ізалаўнымі. Тысячы амапаўцаў і супрацоўнікаў розных органаў удзельнічаюць у акцыях запалохваньня і ачаплеўнія, але гэта, здаецца, толькі ўзмацняе ў пратэстотуцаў пачуцьцё маральнага абавязку.

Уражваў 18-гадовы хлопец са Смаргоні, Уладзімер Шульжыцкі, выпускнік прыборабудаўнічага ПТВ. Яго затрымалі, ведуючы, што ён зьбіраецца ў сталіцу, і выпуссыцілі аб 11.15, нібы на зьдзек, бо апошні цягнік з гораду ад'яджджае аб 11.30, а да станцыі далёка. Тады хлопец сеў на ровар і праехаў 40 км да Маладэчна, каб стуль сесьці на электрыч-

Выступае праф. Нікітчанка, старшыня аргкамітэтu «Шляху».

Чаканьні

Ля Чарнобыльскай капліцы.

ку.

...Калі людзі вярталіся па вуліцы Сурганава, адбыліся драматычныя сутыкні моладзі са спэцназам. Прычынай была адмова юнакоў згарнуць бел-чырвона-белыя сцягі. Пасля штурханіны ў аўтазаку аказаліся шаснаццаць чалавек. Сярод іх — адзін з заяўнікаў «Шляху» Юрась Зяньковіч. Іх адвезылі ў Цэнтральны РУУС, пратрымалі пару гадзін, узялі адбіткі пальцаў, сфатаграфавалі і выпуслілі.

У той сітуацыі чорнкашульнікі-амапаўцы не разъбіralі ні старога ні малога. Сярод зьбітых ака-

заліся 70-гадовы літаратуразнаўца Ўладзімер Содаль і ягоная пэнсіянэрка-жонка. Малалетні вязень нацызму, які доўгія гады вёў на ТВ праграму «Роднае слова», спадар Содаль скажа горкія слова: «Аманаўцы дзеяйнічалі нечакана і нахабна. Я мог бы адбегчы, але годнасьць не дазволіла. Чаму я, які перажыў у дзяцінстве страшныя гады акупацыі, павінен у незалежнай Беларусі ў мірныя дні бегчы?»

У Содаль не зьбіраецца падаваць скаргу на дзеяньні супрацоўнікаў МУС, бо лічыць гэта бессэнсоўным.

Зыміцер Панкавец

Аманаўцы пайшлі ў атаку, калі юнакі не пагадзіліся згарнуць сцягі.

«Чарнобыльскому шляху» не было альтэрнатывы

ЦУМ, музычная крама «Гасцінец», універсам «Сталічны», букмэкерская кантора ў пераходзе ст.м. «Плошча Якуба Коласа», крамы «Іў Рашэ», «Эўраопт», «Бэргхаўс», «Фуджыфільм» не працавалі 26 красавіка пасля 16-й гадзіны «патэхнічных прычынаў», у аптэцы № 28 акурат у гэты час «распачаўся сандэнь».

Нецьвярозыя ліквідатары ўшанавалі пахаванье чарнобыльскіх ільгот

Ля Чарнобыльскай капліцы па вул. Каастаянава а 15-й прайшло афіцыйнае мерапрыемства, прымеркаванае да 21-й гадавіны Чарнобылю.

Ужо на падыходах да капліцы было чуваць жалобную музыку. Ля помніку ахвярам катасцроfy сабраліся пару соцень чалавек. Збольшага студэнты і школьнікі, якіх прымусова даставілі на мерапрыемства. На заплечніках у некаторых маладзёжнаў былі значкі «За свабоду».

У беразыняку побач зьбліжаліся групкі ліквідатораў. Пілі гарэлку, успаміналі. Пасля некаторыя ішлі да помніку, большасць кіравалася далей ад гэтага месца.

Высокія чыноўнікі, уключна з галоўным ідэоля-

гам краіны Алегам Праляскім, ускладвалі вянкі да помніку. Студэнты клалі гваздыкі. Граў вайсковы аркестар. Было зусім мала дзяржаўных журналістаў.

За пару мэтраў ад помніку пачалася валтузьня. Міліцыянты не давалі праісці п'янаму ліквідатару. Той крычаў: «Дайце праісці на пахаванье... Пахаванье Чарнобыльскіх ільгот». Пасля махнуў рукой і сышоў да сяброў. Яны ўтрок абняліся, пачалі ўспамінать тых, каго болей няма зь імі, а потым заплакалі.

Яшчэ праз пару хвілін мерапрыемства скончылася, студэнты радасна скіраваліся па сваіх спраўах. Праз некалькі гадзін на гэтым самым месцы прайшла апазыцыйная акцыя.

40 км на ровары, каб трапіць на «Чарнобыльскі шлях»

Радыё «Свабода» паведамляла пра Ўладзімера Шульжыцкага — хлапца са Смаргоні, якога прыцягнулі да суду за тое, што ён распаўсюджваў самаробныя ўлёткі з указаннем хваляў радыё «Свабода». Судовую справу пры гэтым завялі паводле звыклага абвінавачання ў лаянцы. 26 красавіка 18-гадовы Ўладзімер выправіўся ў Менск на «Чарнобыльскі шлях». Зь ім сустрэўся й пагаварыў **Iгар Карней**.

«Даверлівасць падвяла...»

— Уладзімер, гэтая спраба прыцягнуць Вас да адказнасці першая?

— Так, першая. Але перад Днём Волі мянэ таксама шучкалі. Я тады яшчэ ў смаргонскім ПТВ прыборабудаванья вучыўся. Зрэшты, тады ўсім бацькам тэлефанаўвалі дахаты выкладчыкі, каб нікуды не адпускалі дзяцей.

Канечніе, ад таго псыхозу было страшна. На прэзыдэнцкія выбары ў Менск не паехаў, таксама вельмі байўся. Ну, а як скончыў вучэльню, дыплём атрымаў, то ўжо страх не вялікі.

— Можаце выказаць меркаваныні, як апаратыўнікі выйшлі на ваш сълед?

— Я, напэўна, занадта даверлівы. На кожным аркушыку пазначаў свой нумар тэлефона: калі ў кагосыці ўзынікніць складанасці з настройкай, то можна тэлефанаўваць, і я дапамагу, бо амаль усе савецкія прымачы ведаю.

У адзін такі дзень я ішоў на працу, і мне патэлефанаўваў чалавек. Папрасіў зайсыці, да-памагчы з настройкай. Даў адрес. Я, натуральна, пайшоў. І зусім забыўся, што будзе «Чарнобыльскі шлях», а так бы скеміў, што, хутчэй за ўсё, ловяць (перад Днём Волі дык дні тры я хаваўся)...

Перад самымі дзівярыма па ўказаным адресе мянэ чакаў участковы яшчэ зь нейкім міліцыянтам. Заявілі, што ў гэтым пад'ездзе зайдзе сінены кватэрны крадзеж, і яны нібыта правяраюць.

Я ім паказаў пашпарт, усе

свае дакументы, якія меў пры себе. Гэтага аказалася недастаткова, і давялося ехаць у пастарунак. Там ужо я даведаўся, што нецензурна лаяўся на мінакоў, не рэагаваў на заўвагі міліцыі, за што і правеў ноч у камэры.

— Пра самвыдат у пратаколе не пісалі?

— Канечніе, пра гэта ніхто і ня згадваў. Калі чытаў матэрыялы справы, нідзе гэтыя лісткі не праходзяць.

Круці пэдалі

— Ведаю, у Менск дабіраўся з прыгодамі...

— Патрапіў даслоўна пад самы «Чарнобыльскі шлях», пад самы пачатак. З суду выпусцілі дзесяці аб 11.15. А б 11.30 адыходзіў апошні цягнік, якім бы я мог пасыпець на «Чарнобыльскі шлях».

Але было да таго прыпынку клямэтры два — і я, вядома, не пасыпец. Таму да Маладэчна ехаў на ровары. Гэта сорак клямэтраў. Крыху большым за дзіве гадзіны даехаў. А ўжо з Маладэчна ў Менск заехаў на электрычцы.

— Уладзімер, што Вас увогуле падштурхнула браць на сябе выдаткі, распаўсюджваць самаробныя ўлёткі з хвальямі «Свабоды»?

— Выдаткі тут невялікія, найбольш часу праста пайшло. Я ў кампутарах ні вельмі разъбіраюся, але як мог у «Ўордзе» зрабіў таблічкі, зъмісьці там надпісы з хвальямі. Потым аднёс да чалавека, які дапамог гэта ўсё размножыць.

— Іншымі словамі, бра-куе ў рэгіенах крыніцаў

інфармацыі?

— Ясна, не хапае. Што цяпер людзі ведаюць? Была газета «Свабода», якую я разносіў. І тое яна ўжо не прыходзіць. «Народную волю» калі хтосьці й выписвае, то на ўсю маю акругу, можа, чалавекі два-три. Дый тое людзі, якія хочаюць, абсалютна ня ведаюць, дзе на яе падпісанца і як.

Ад лукашыста — да дэмакрата

— Можаце ўвогуле сказаць, хто паўплываў на вашы перакананыні?

— Да дзясятай клясы я ўвогуле быў шчырым лукашыстам. Але, паціху слухаючы радыё «Свабода», пачаў зъмініць перакананыні. Канчаткова пераламаўся якраз перад леташнімі прэзыдэнцкімі вы-

барамі.

Пайшоў да Дзергачова, пра-
панаваў свае паслугі... Аляксандар Дзергачоў — гэта наш
смаргонскі праваабаронца.
Калісьці выйграў справу ад
імя ААН супраць нашых
смаргонскіх уладаў.

Увогуле ў Смаргоні ён да-
валі знакаміты чалавек. Якраз
перед выбарамі ён раскідаў
самвыдат «Права на волю»,
«Наш смаргонскі край». І ў гэ-
тых газетах, таксама, як і ця-
пер, даваў свой нумар тэлефона.
Перад выбарамі я ўжо рас-
кідаў улёткі за Мілінкевіча,
потым зявілася газэта «Сва-
бода». А перад самымі выба-
рамі ў мясцовыя саветы Дзер-
гачоў пра-панаваў мне вылу-
чыць сваю кандыдатуру.

— Як людзі рэагавалі,
калі бачылі такога юнага
кандыдата?

— Па-рознаму рэагавалі.
Хтосьці перад носам зачыняў
дзвёры. Хтосьці гэта вітаў:
маўляў, даўно пара зъмяніць
уладу. Сам зъбраў за сябе
подпісы, усю сваю акругу
абышоў, 1040 чалавек, са
сваймі улёткамі. Мяркую, калі
улычваць узрост і ўсё астатніе,
у мяне мусіла быць працэнтага
пяцьдзесят. Налічылі 70 на 30
— на яго карысыць.

«Засвяціўся» — будзь палітыкам

— Пачынаючы актыў-
ную палітычную дзея-
насць у такім маладым уз-
роście, разумееце, што гэта
ў беларускіх умовах має
свую спэцыфіку?

— Павінен жа быць чала-
век, які гэтым бы займаўся.
Іншых такіх людзей у май-
асяродку няма. Сяк-так, нату-
ральна, падтрымліваюць. Але
яны могуць толькі пазычыць
удачы, падзякаваць за тое,
што прынёс «Народную
волю» ці дапамог настроіцца
на «Свабоду».

Але ўсяго астатнія глюдзі¹
баяцца. Яшчэ раз паўтару:
свой выбар я зрабіў, калі пай-
шоў да Дзергачова. І калі ця-
пер параднёўваць з выбарамі,
то гэта ўжо ня так страшна.

Радыё «Свабода»

Халодны Першамай

Надвор’е на Першамай было не вя-
сеньнім — ішоў сънег і дзымуў халодны
віцер. Але нягледзячы на выбрыкі пры-
роды, на першамайскую акцыю апазы-
цыі сабралася блізу тысячи чалавек.

Людзі пачалі зъбірацца ля Акадэміі на-
вук а 11:00, адтоль міліцыянты выціс-
нулі іх да Дому друку. Пастаяўшы тама-
ка некалькі хвілін, калёна ў суправадж-
жэнні спэцназу рушыла па Сурганава ў
бок Бангалору. Публіка была рознай —
ад чубатых анархістаў да сівых вэтэра-
наў вайны.

Ад пачатку шэсцяці практична не было
ніякай сымболікі, апроч некалькіх сця-
гоў АГП, але на падыходах да Бангалору
іх становілася ўсё болей, колькасць
людзей таксама расла. Пачалі зъяўляцца

АПЫТАНЬНЕ НА САЙЦЕ NN.BY

Ці варта апазыцыі ладзіць масавыя маніфэстациі часцей?

Так 146 (75.3%)

Не 34 (17.5%)

Гэта ня ўдасца 14 (7.2%)

Усяго прагаласавала: 194.

бел-чырвона-белая і чырвоная (пэкэ-
боўскія) зь сярпом і молатам штандары.
Разам зь людзьмі ішоў невялічкі аркес-
тар, які выконваў старыя савецкія мар-
шы. Калёна час ад часу спрабавала гу-
каць «Жыве Беларусь!», але досыць мля-
ва.

Ужо на Бангалоры асноўную калёну
чакалі 150-200 чалавек. Яшчэ пазней
падышла калёна сацыял-дэмакратаў зь
бел-чырвона-белымі партыйнымі сця-
гамі. Агулам было каля тысячи чалавек.
Практична ўсе трymалі ў руках нейкія
сцягі ці транспаранты. Чырвоная штан-
дары пераўзыходзілі па колькасці бел-
чырвона-белая. Расцягжкі ў большасці
былі на сацыяльныя праблемы.

Шмат было выступаў палітыкаў, але
ніводзін зь іх не вылучаўся. Адзін Сяргей
Скребец выступіў па-беларуску. Аляксандар
Бухвостаў зачытаў рэзалюцыю
акцыі, якая была адзінаголосна падтры-
маная.

Пасля сцяжалі музыкі PLAN, «Чыр-
воным па белым», «Таварыш Маўзэр»,
Зыміцер Бартосік. Чытаў вершы Андрэй
Хадановіч.

Дзесьці а другой акалелія маніфэстан-
ты разышліся.

Зыміцер Панкавец

Бруд на адрас жонкі Мілінкевіча

Іна Кулей, жонка Аляксандра Мілінкевіча, звязрнулася з заявай у праукратуру Менску. І.Кулей просіць пачаць крыміналную справу па факце разъмяшчэння на сайце intimby.net у раздзеле «знаёмства» анкеты аб прадастаўленыні платных інтыхмных паслуг з яе кантактнай інфармацыяй.

«З моманту разъмяшчэння аб'явы мне ня раз тэлефанавалі з прапановамі інтыхмнага характару. Часта тэлефанаваныні насілі абразлывыя харктар. Разъмяшчэнне дадзенай аб'явы з пазначэннем майго мабільнага тэлефона носіць наўмысныя харктар і накіравана на абразу міне і паклёт», — гаворыцца ў заяве.

І.Кулей мяркуе, што мэта такіх дзеяньняў — псыхалагічны ціск на яе і яе мужа.

Аналагічны прыём невядомыя ўжылі супраць 16-гадовай Насты Палажанкі, абвінавачанай па справе незарэгістраванай патрыятычнай арганізацыі «Малады фронт».

Мікола Бугай

Лукашэнка не даруе антысавеччыкам

Кіраўнік Беларусі паслаў спачуванье па Лаўрову, праініраваў Растрраповіча. На сایце презыдэнта Беларусі разъмешчанае спачуванье на адрас дзяцей рэссескага актора Кірыла Лаўрова. Спачуванье па знаным рэссескім музыку Мсьцілаву Растрраповічу, які памёр у адзін дзень з Лаўровым, няма.

Прэзыдэнт Рэспублікі Путін выказаў спачуваны з нагоды съмерці аўдзюх артысту.

Варты нагадаць, што Растрраповіч у савецкі час быў зацічаны ў антысавеччыкамі пасыля таго, як даў прытулак на сваёй дачы гнанаму адусюль і бяздомному пісменьніку Салжаніцу. Растрраповіч пачалі ўціскаць, і ўрэшце ён разам з жонкай, съпявачкай Вішнеўскай, вымушшаны быў пакінуць СССР. Вярнуўся ён толькі ў часе перабудовы.

Барыс Тумар

Іна Кулей і Аляксандар Мілінкевіч падчас акцыі ў абарону Зымітра Дашкеўчыча.

ІОЛЯ ДЖУКАВІЧ

Набор у беларускамоўныя гімназіі пад пагрозай

Згодна з Законам «Аб агульнай сярэдній адукацыі», навучанье паводле гімназічных праграмаў мае пачынацца з пятай клясы. Гэта значыць, што ўсе пачатковыя клясы павінны перавесьціся з гімназіі ў агульнаадукацыйныя школы. Набор у першыя клясы гімназіі дазваляецца, толькі калі ад гэтага рабену школа далёка.

Дырэктарка менскай беларускай гімназіі №23 Ніна Нікіціна патлумачыла, што такой праблемы ў яе навучальнай установе ня будзе. Адбыўся круглы стол з удзелам намесніка міністра адукацыі Казімера Фарыны і дэпутата-

таў парлямэнту. Пастановілі пачаць набор у 1 і 2 клясы 15 траўня. «Потым, у 5-й клясе, будзе позна вучыць дзяцей мове», — адзначыла Н.Нікіціна і запрасіла ўсіх ахвотных прыводзіць дзетак у сваю гімназію.

З іншымі беларускімі гімназіямі сітуацыя пакуль няясная. Сітуацыя непрыемная: калі не дазволіць набору ў першыя клясы і дзеткам зь беларускіх сем'яў прыйдзенца хадзіць у блізкія расейскамоўныя клясы, бацькам будзе цяжэй ражыцца перавесьці іх у гімназіі пасля пачатковай школы.

Сямён Печанко

СЪЦІСЛА

3500 подпісаў за пяць дзён

3,5 тыс. подпісаў за змены ў Закон «Аб свабодзе сумлення і рэлігійных арганізацыяў» сабралі хрысціянэ-эвангельсты. Яны разылічваюць на 50 тыс. подпісаў пад зваротам да прэзыдэнта, Канстытуцыйнага суду і палаты прадстаўнікоў. Да кампаніі далучыліся некаторыя каталіцкі і праваслаўныя съвятары.

Забароненыя выразы «элітнае жыльлё»,

«прэстыжны раён»

Жыхарам Драздоў і іншых дарагіх кварталаў пры продажы катэджоў будзе складанай тлумачыць іх вартасць. Пастанова «Аб разъмяшчэнні рэкламы рыэлтарскімі арганізацыямі» забараняе рыэлтарам выкарыстоўваць у аўвестках выразы «элітнае жыльлё», «прэстыжны раён» і інші. Цяпер трэ будзе апісваць дэталі: прасторная плошча, кандыцыянер, паркет з чырвоначага дрэва. Пастанову распрацавалі

Міністэрства гандлю і юстыцыі.

МБ

Былая міністарка застралілася

Былая міністарка будаўніцтва Польшчы Барбара Бліда застралілася падчас ператрусу ў яе доме. Ператрус праводзіўся съледчымі Агенцтва ўнутранай бяспекі ў рамках крыміналнае справы аб «адкатах» у вугальнай прамысловасці. Хоць яе спрабавалі ратаваць, жанчына памерла на месцы.

МБ

Канал TV Belarus афіцыйна зацьверджаны

Назіральная Рада Польскага грамадзкага тэлебачаныя зацьвердзіла стварэнне спадарожнікамавага каналу для Беларусі «TV Belarus». Пачатак вішчання, а гэта будзе 15 гадзінаў у суткі, заплянаваны на сярэдзіну каstryчніка. Мова канала — беларуская. У праграме — інфармацыя, музыка, культура, гісторыя. На фінансаваньне тэлебачаныя ўжо выдаткованыя калі 4 млн. ёура са спэцыяльнага фонду МЗС Польшчы.

Радыё «Свабода»

Судзьдзя Таманаў адмовіўся весьці справу маладафронтайцаў

Адзін з лідэраў незарэгістраванага «Маладога фронту» Барыс Гарэцкі атрымаў пазоў у суд Савецкага раёну на 8 траўня. Нагода — атрыманыне пазову на судовае паседжанне, дата якога пакуль невядомая. Па яго словах, крымінальную справу супраць ўздельнікаў арганізацыі будзе весьці іншы судзьдзя, чым меркавалася раней, — Руслан Анісевіч. Паводле неафіцыйнай інфармацыі, судзьдзя Аляксей Таманаў адмовіўся весьці справу «Маладога фронту», спаслаўшыся на стан здароўя.

Нагадаем: па справе праходзіць шэсцьць чалавек — Наста Палажанка, Зыміцер Хведарук, Алег Корбан, Барыс Гарэцкі, Аляксей Янушэўскі,

Яраслаў Грышчэні. Ім інкрыминуецца арт. 193-1 КК (дзейнасць ад імя незарэгістраванай арганізацыі), паводле якога прадугледжваецца штраф або арышт на тэрмін да шасці месяцаў або пазбаўленне волі на тэрмін да двух гадоў.

Колькасць фігурантаў справы можа і павялічыцца. Салігорскіх актыўістаў «МФ» выклікаюць на гутаркі ў КДБ. У сераду пазовы атрымалі Максім Гаміцэвіч і Зыміцер Ефімовіч. Непаўнагодовых Сержука Ткачука ды Рыгора Астапеню адвезлы на гутарку наўпрост са школы. Адзін з лідэраў салігорскай арганізацыі Іван Шыла кажа, што супрацоўнікі КДБ наведваюць школы, у якіх вучанца сябры арга-

нізацыі. На гутарку выклікаюць і тых, у каго заўважаецца апазыцыйную сымболіку. З маладых людзей бяруць «добраахвотныя тлумачэнні». Іх распытваюць пра дзейнасць «МФ» у горадзе, пра лідэраў, пытаюць пра Наставу Азарку з Нясьвіжу ды Паўла Красоўскага з Жодзіна. Менавіта пасяля такіх «добраахвотных тлумачэнняў», узятых з сябраў баранавіцкай філіі «МФ», была заведзеная крымінальная справа на Яраслава Грышчэню, кажа Іван Шыла. Паводле салігорскіх «маладафронтайцаў», гутаркі ладзяцца з ініцыятывы капітана УКДБ па Менску й Менскай вобласці Дзмітрыя Свістуну.

СП

ХРОНІКА АПАЗЫЦЫІ

26 красавіка

Дашкевіча вяртаюць

Лідэр незарэгістраванага «Маладога фронту» трапіў у шпіталь на абследаванье са шклоўскай калёні, дзе яго прымушалі працаваць на лесапільнім участку, хоць яму балела съпіна. Перад вяртаннем у калёнію Зыміцер Дашкевіч пакараны на пяцігоддзе звону за ўдзел у незарэгістраванай арганізацыі. За кратамі хлопец болей за дзесяць месяцаў.

Затрыманы Хамайда

Барыс Хамайда атрымаў дзве сутак арышту па арт. 23.34 КаАП (партызаныя парадку арганізацыі альбо правядзенныя масавага мерапрыемства альбо пікетаваньня), бо ўсталіваў у цэнтры Віцебску невялічкі звон у памяць Чарнобыльскай трагедыі й раз-пораз у яго званіу. Пікет цягнуўся калі дзесяць хвілін. Потым міліцыянты даставілі апазыцыянера ў Чыгуначны РУУС Віцебску.

Клімаву не даюць чытаць

Адміністрація СІЗА адмовілася прыняць літаратуру для палітвінца. Начальнік аддзелу пыхаваўчай працы маёр **Дзянісік** паведаміў: книгі можна браць толькі з бібліятэкі ізалаітару. Раней адміністрація СІЗА адмовілася перадаць Клімаву радыёпрымач. **Андрэй Клімай** у СІЗА з 3 красавіка. Палітыка вінаваціць у закліках да гвалтоўнага звяржэння ўлады, нібыта зъмешчаных у яго артыкуле ў інтэрнэце.

Статкевіч ізалаіваны

Палітвінец **Мікола Статкевіч**, які адбывае пакаранье ў выглядзе аблежаваньня волі, быў ізалаіваны ў памяшканні камэндатуры Глыбокіца-

га раёну на час «Чарнобыльскага шляху». Гэтак Статкевіча ізалаіюць рэгулярна: падчас правядзення масавых вулічных акцыяў ці ўдзелу Лукашэнкі ў мерапрыемствах на адкрытым паветры.

Затрымалі пасяля «Шляху»

Пасяля жалобнага мітынгу былі на кароткі час затрыманыя спэцназам: Юры Шамкаловіч, Людміла Атакулава, Іван Сыпірін, Кацярына Краснова, Кацярына Галіцкая, Мікалай Сяргееў, Алеся Лісіенка, Уладзімер Сяргееў, Вячаслаў Вялікоўскі, Валянцін Сакалоўскі, Алеся Прэнін, Васіль Прасянкоў, Кацярына Рамашкевіч, Юлія Сліўчова, Юры Зяньковіч. Пад гарачаю руку была склонена і 10-гадовая дзяўчынка, якую міліцыянты закінулы ў аўтобус разам з затрыманымі, а потым адпусцілі толькі на вул. Арлоўскую.

Затрыманы ў Віцебску

Старшыню віцебскай абласной суполкі Партыі БНФ **Кастуся Смолікава**, кіраўнік гарадзкой суполкі **Уладзіслаў Токарава** і актыўіста **Сяргея Белазеку** спэцназ затрымаў на Ўсьпенскай горцы, дзе працтваўнікі дэмслай сабраліся ўшанаваць памяць ахвяраў Чарнобылю. К. Смолікову і С. Белазеку суд даў па 2 базавыя велічыні штрафу. У. Токараву асуджаны на 3 ночы арышту.

Два мітынгі ў Магілёве

26 красавіка ў Магілёве адбыліся два мітынгі — афіцыйны й апазыцыйны. На афіцыйны мітынг сабраліся з большага школыні. Прадстатаўнікі міліціі аўтэнтічнай апазыцыі ўсклалі кветкі да памятнага знаку ля гарадзішкіх могілак. На альтэрнатыўны мітынг прыйшло сорак чалавек. Ксэндз Магілёўскага касцёлу сцв. Станіслава а. Раман правёў малебен за Беларусь. Мітынг скончыўся

гімнам «Магутны Божа».

Мур наведаў Фінькевіча

Намеснік амбасадара ЗША ў Беларусі **Джонатан Мур** наведаў 26 красавіка актыўіста моладзевага руху **Артура Фінькевіча** на «хіміі» ў Магілёве. Размова праходзіла ў прысутнасці начальніка спэцкамандытуры. Дж. Мур запэўніў, што ЗША будуць і далей патрабаваць ад беларускіх уладаў вызваленія ўсіх палітвінцаў.

27 красавіка

На мяжы затрыманыя

На польска-беларускай мяжы былі часова затрыманыя студэнты, што вучанца ў Польшчы па праграме Каляноўскага. У часе мытнага нагляду ў **Вольгі Шэлель**, **Алены Камаровай**, **Віктора Кісылюка**, **Паўла Крэсіка**, **Алеся Ванчукі**, **Андрэя Аксаміта** й **Аляксея Трубкіна** адбрапалі пашпарты. А. Трубкін, карыстаючыся тым, што мытнікі, пакінуўшы на стале пашпарты, выйшлі з кабінету, узяў свой пашпарт і пайшоў. З астатнімі правялі «прафіляктычную» гутарку» людзі ў цывільнім, якія не прадставіліся. Яны пыталі, ці ведаюць студэнты, хто ажыццяўляе наркатаракі праз польска-беларускую мяжу і хто возіць выбуховыя рэчы.

29 красавіка

Сапёры на сходзе дэмсілаў

Да гомельскага офісу АГП, дзе праходзіў рэгіянальны сход дэлегатаў апазыцыі, прыехалі міліцыя і сапёры. Яны заяўлі, што паступіў аналімны сигнал, быццам у двары дому — снарад, і патрабавалі аглядзу памяшкання і падворку. Гаспадары не дазволілі, і міліцыянты зъехалі.

СП

Тут будзе саўна і боўлінг

Рэпартаж Сяргея Харэўскага
зь Менску XVII стагодзьдзя. Фота
Алеся Матафонава.

У кляштарных мурах міжволі апаноўвае
трымценьне перад старажытнасцю. Сюды
апошнія паўтара стагодзьдзі не ступала нага
навукоўца. Пасыля паўстання 1863 г. расей-
скія карнікі ўладкаўалі тут свае кашары, а
касьцёл перарабілі на царкву. За саветамі ў
мурах съвятыні разъмяшчачаўся архіў, а ў
кляштарным комплексе — вайсковая пра-
куратура. Літаральна месяц таму вайскоўцы
пакінулі гэтыя муры. І адразу ж з'явіўся
праект прыстасавання кляштару пад гатэль-
ны комплекс, які выклікаў шырокі пратэст
грамадства. А пакуль тое, у кляштары ліхаманка
працуоўць археолагі. Дый журналісту з фотакамэрай пашчасціла трапіць за
мур. Парадакальна: за калочым дротам ра-
сейска-савецкай ваеншчыны захаваўся куток

На гэтым кантрафорсе мусіла стаяць званіца.

Кляштар бэрнардынаў быў
заснаваны па фундацыі 1624 г.
краснасельскага старасты Андрэя
Кансоўскага і яго брата Яна.
Манаҳам перадаваўся драўляны
дом на ўсходнім баку Верхняга
Рынку. У 1630-я бэрнардынцы
збудавалі драўляныя касьцёл і
канвэнт. Комплекс згарэў у 1644 г.
Да 1652 г. былі адбудаваны ўжо
каменны касьцёл Св. Язэпа і
кляштарны корпус. Пасыля
паўстання 1863 г. у кляштары
разъмясціліся расейскія вайсковыя
кашары, касьцёл перарабілі на
праваслаўную царкву. У савецкі час
у кляштары была вайсковая
пракуратура. Сёлета вайскоўцы
пакінулі муры. Цяпер, згодна з
праектам, зацверджаным
Менгарыканкам, кляштар і
касьцёл стануть часткай гатэльнага
комплексу. Праект выклікае пратэст
грамадзкасці.

Падмуркі дому Кансоўскіх.

Менску XVII стагодзьдзя, якога і значку няма ў іншых месцах.

Вось, напрыклад, у двары нас сустракае... магутнае каменнае ядро, што некалі захрасла ў кляштарнай муроўцы. Але спраўна выштукаваны майстрамі мур не паддаўся! Пукатае ядро гэтак і засталося ў съянне.

А вось, перад праходам у атвор брамы, над якою месціцца капліца, бачым вялізарны кантрафорс. Суцэльны, бяз арак і нішаў, складзены з валуноў і цэглы, шырынёю ў некалькі мэтраў! На гэтым цыклапічным падмурку мусіла стаяць вежа-званіца, праект рэканструкцыі якое быў складзены яшчэ 200 гадоў таму.

Некалькі кляштарных двароў, злучаных систэмай пераходаў і калідораў, яшчэ прышчупаныя казарменнымі саветызмам, але гэтае шумавінне адпадае хутчэй, чым можна было сабе ўяўіць. Па дварах раскіданыя рэшты турэмна-вайсковай гаспадаркі: батарэі, чарупіны, дыхта нагляднае агітацыі, шыльдачки з надпісамі па-беларуску, кшталту «адзіночная камэра» і г. д. Паблукаваныя па калідорах, натрапіў на ўзор інсітнага манументальнага мастацтва: роспіс на пасталярную тэму... Дзіўна бачыць гэты непрэтэнцыйны й шчыры ўзор саматужнае творчасці невядомага салдата на старажытнай съянне...

Але, не зважаючы ні на што, муры сівятыні дыхаюць самай сапраўднай даўнінай. На дзіве, тут перахавалася куды болей памятак мінуўшчыны, чым можна было сабе ўяўіць: галерэі й анфіляды перакрытыя крыжковымі скля-

Каменнае ядро, што патрапіла ў кляштарны мур 300 гадоў таму...

пеньнямі, лябірінт магутных сутарэнняў сыходзіць глыбока пад зямлю, на паверх ніжэй, пад дарогу. Тут яшчэ можна ўбачыць съведчаныні савецкага сярэднявечча: съяпия камэры-карцэры, закратаваныя тупікі, съяннныя шафы для зброі і брутальнага выгляду агульная прыбіральня... проста пад касыцёлам. Пад нагамі шастаюць шэрыя грызуны.

Гэты антураж востра контрастуе з абстаноўкаю кабінэта вайсковага прокурора, аздобенага пад правінцыйны бардэль: двухспальны ложак, аксаміт, хвальбоны, фіранкі, графіны й вазы, люстэркі й пляфонны, ладная колькасць пустое шклатары...

Але засталіся й пяты скляпеньня, старасьвецкія печы, нішы-аўтары і...

Працяг са старонкі 17.

невыказны, непадробны дух даўніны. Ён і прапаў адсоль за паўтара стагодзьдзі. Што тут будзе далей?

Археолягі Аляксандар Егарэйчанка і Юры Каласоўскі, якія кіруюць тут работамі, хваляцца ўнікальнымі знаходкамі. Проста пасярод двара выяўлены падмурак вялікага будынку, не пазначанага ні на якім зь вядомых плянаў. Верагодна, гэта і ёсьць палац краснасельскага старасты Андрэя Кансоўскага і яго брата Яна, якія ў 1624 г. перадалі бэрнардынам пад рэзыдэнцыю драўляны дом на ўсходнім баку Верхняга Рынку.

Кожны лапік зямлі тут — неацэнны скарб для археоляга. Бо пад культурным слоем часоў пабудовы кляштару, сярэдзіны XVII ст., ідуць магутныя плясты ранейшых эпохай. А. Егарэйчанка з пэўнасцю сцьвярджае, што тут быў і пасад старажытнага Менску XII—XIII ст., пра што красамоўна съведчаць размайтыя артэфакты, наканечнікі стрэлаў й фрагменты старажытнае зброі...

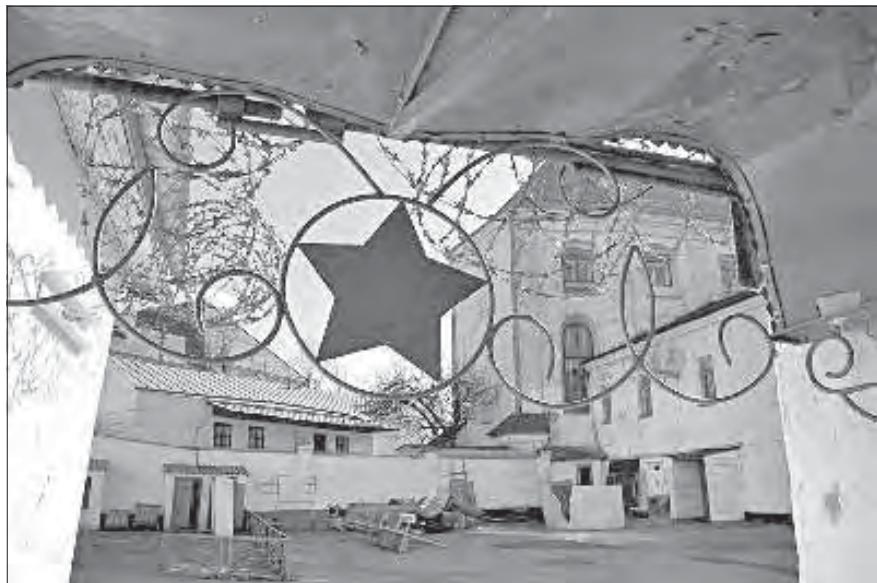
Тут будзе саўна і боўлінг

З вокнаў будучага гатэлю адкрываюцца ўнікальныя віды на вуліцы і двары Верхняга гораду.

Археалагічныя знаходкі съведчаць: у кляштары палілі (зверху — файка, урыгожаная арнамантам), пілі і стралялі (злева ад бутэлькі — куля з пістолі).

Брама ў іншы сьвет.

Старасьвецкія печы з савецкім юшкамі.

У нядайнія часы тут і судзілі, сюды й садзілі.

Роўна 150 гадоў таму, у 1857 г., у альманаху «Тека VVilenska» быў надрукаваны клясычны нарыс Уладзіслава Сыракомлі «Менск». Ёсьць у ім і пра кляштар бэрнардынаў: «Занадта мала набраўшы матэрыялу ў дачыненыхі да касьцёлу й кляштару тутэйшых бэрнардынаў, мы захацелі займецца тлумачэныні ад саміх манахаў. Але адзін з нашых сяброў, якога ўдалося ўгаварыць сабраць мясцовы матэрыял, трапіў пад злыя насымешкі тутэйшае ўлады. Адгаворваліся ад яго і тым, і гэтым, не паказалі нават славутае бібліятэкі, што пасля пажару ўсё яшчэ не даведзеная да ладу. Пажар той быў у 1835 годзе, але больш як за дваццаць гадоў так і не сабраліся ўпрадкаўваць тут кнігасховішча!»

Савецкая готыка: гальюны ў кляштарных сутарэньянях.

На добры лад тут, з вытрыманьнем усіх археалагічных методыкаў (умацаванье съценай раскопаў, прасейванье грунту, кансервация знаходак і г. д.), раскопкі мусіць весціся колькі гадоў... А колькі ў іх ёсьць часу — археолагія ведаюць.

Згодна з праектамі ўладаў, ансамбль кляштару мае быць перабудаваны на толькі звонку. Аўтары праекту мяркуюць актыўна выкарыстоўваць падземную прастору для разъмешчэння паркоўкі, «спартова-аздараўленчага, дзелавога цэнтраў».

Ад камэнтароў адносна будучыні ўнікальнага архітэктурна-археалагічнага ансамблю навукоўцы ўстрымліваюцца. А што да плянаў пабудовы тут гатэлю з паркінгам ды басейнам, то разводзяць у скрусе рукамі.

Кніга пра беларускую разгубленасць

Валер Булгакаў: апазыцыя знаходзіцца ў палоне навязаных уладай стэрэатыпau.

У пятніцу ва Ўпрадзе БНФ прыйшла прэзэнтацыя кнігі «Беларусь: ні Эўропа, ні Расея. Меркаваныні беларускіх эліт». Арганізаторы спрабавалі знайсці іншыя памяшканніе, але паўсяоль сутыкаліся з адмовай.

Ва ўступным слове галоўны рэдактар часопісу «Arche» і ініцыятар выдання Валер Булгакаў адзначыў: нягледзячы на пагаршэнне палітычнай сітуацыі ў краіне, летась назіраўся сапраўдны выдавецкі бум. Булгакаў прадэмансстраўваў кнігі, у выданні якіх удзельнічаў непасрэдна. Толькі яны маглі б заніць цэлую паліці.

Новая кніга пабудаваная ў форме

анкет. Кожны суразмоўца адказвае на пэўны набор пытанняў. На трохстах старонках прадстаўнікі эліт імкнуліся сфармуляваць, што ёсьць беларускай ідэнтычнасцю, якое месца займае Беларусь у сьвеце, якія мусіць быць адносіны з Эўропай і Расеяй. В.Булгакаў расказаў, як праходзіў адбор герояў кнігі: пытаньне, хто ёсьць у Беларусі элітай, было прапанавана палітолягам. Утварыўся сыпіс асобаў. Шмат хто з меркаваных герояў кнігі не пададзіўся на інтэрвю — як старшыня Федэрациі прафсаюзаў Леанід Кошкі, старшыня праўладнага саюзу пісменнікаў Мікалай Чаргінец, спартовцы Яніна Карольчык ды Макс Мірны.

Булгакаў падзяліўся сваімі адкрыццямі: з адказаў ён зразумеў, што афіцыйныя асобы разглядаюць Эўропу толькі ў прасторавай плос-

касці, а ні якім разе ні ў культурнай, ні ў палітычнай. У сваю чаргу, беларускія контарэліты зноходзіцца ў стэрэатыпах, якія навязвае ім афіцыйны бок, як, скажам, пра тое, што беларусы талерантная і адукаваная нацыя.

Зь невялікай крытыкай кнігі выступілі беларускія расейскамоўныя філёзафы Янаў Палескі і Аляксандар Адамянц. Янаў Палескі адзначыў, што не зусім зразумела, у якім канцэпцыце ў назірве ўжытае слова «эліта», а таксама — на каго кніга ў першую чаргу разлічаная.

А.Адамянц адзначыў, што для яго былі цікавымі якраз меркаваныні людзей не з улады: «Што думаюць яны, мы прыкладна ўяўляем, а вось што думаюць на супрацьлеглым баку, пакуль не да канца вядома».

Зыміцер Панкавец

СЪЦІСЛА

Фэстываль ізраільскага кіно

Першы фэстываль ізраільскага кіно ў Беларусі зладзіць увосень пасольства Ізраілю. Усе стужкі будуть дубляваныя па-беларуску.

Таксама пасольства шыяне выдаваць кнігі па-беларуску. Летась выйшаў зборнік апавяданняў ізраільскага пісьменніка Этгара Керэта «Кіроўца» аўтобусу, які хацеў стать богам». Сёлета мае выйсці зборнік твораў Узі Вайля.

Перакладчыкам зноў выступіць Павал Касцюковіч, які ўжо некалькі гадоў займаецца складаннем габрэйска-беларускага слоўніку.

Канцэрт «Крамы» — царскае дзела

Упраўленне культуры Менгарвыканкаму

рэкамэндавала арганізаторам канцэрту гурту «Крамы» падаць заяўку ў вышэйшую інстанцыю — Мінкульту або адпаведны аддзел Адміністрацыі презыдента. Канцэрт плянавалася правесці ў сярэдзіне траўня да выхаду новага альбому гурту.

Арганізаторы не здаюцца: панисуць заяўку ў згаданыя структуры. «Крамы» вядомая незалежнай пазыцыяй.

Грае рог

Адзіны ў краіне ансамбль паляўнічай рагавой музыки створаны ў Драгічыне. Яго ўзначальвае выкладчык музычнай школы Мікалай Шаўчук. Для паўнаплненні заняткі малавата пакуль што інструменты. І Шаўчук з'явіўся да землякоў з просьбай падарыць старыя ражкі, у каго яны захаваліся. Аказаўся,

многія маюць такія сямейныя рэліквіі.

Выдадзеныя вершы Ермаловіча

Прэзэнтацыя зборніку «Мікола Ермаловіч» адбылася 27 красавіка ў Менску.

Кніга падрыхтавана старшынём культурна-асветніцкага клубу «Спадчына» Анатолем Белым, сябрамі клубу Анатолем Валахановічам і Надзеяй Сармант. У кнізе больш за сто вершаў Ермаловіча, 52 гутаркі і інтэрвю з ім. Многае раней не публіковалася.

«Спадчына» прапануе таксама назваць яго імем вуліцу ў Маладечне, дзе ён жыў шмат гадоў. У часе імпрэзы артыст Уладзімер Цімашэвіч выканаў любімую песню Міколы Ермаловіча і Васіля Быкава «Сумнія бярозы пабяліў мароз».

**Паводле БЕЛТА,
БелаПАН, «Звязды»**

Том «Беларусь: ні Эўропа, ні Расея» зъмішчае інтэрвю з трыццацю беларускімі палітыкамі, журналістамі, дзеячамі культуры і мастацтва, праведзеныя ўвесну 2006 году ў Менску. Нашымі суразмоўцамі былі зададзеныя дзвеяць пытанняў на тэму беларускай ідэнтычнасці, узаемнаў Беларусі з Расеяй і Эўрапейскім Звязам. У выніку паўстаў зборнік, у якім пададзеныя разнастайныя і часам супярэчлівыя меркаваныні на вызначаную тэму.

Даслаўшы замову з пазначэннем вашага імя, імя па бацьку і прозвішча, а таксама дакладнага адресу на адрас 220018, Менск, а/с 3, вы атрымаеце кніжку бясплатна. Просьба пазначаць мову, на якой замаўляеца выданне: расейскую ці беларускую.

Вольга Абрамава, Святлана Алексіевіч, Яўген Бабосаў, Анжаліка Борыс, Ірына Бугрова, Генадзь Бураўкін, Але́сь Бяляцкі, Аляксандар Вайтовіч, Андрэй Вардамацкі, Вінцук Вячорка, Павал Данейка, Андрэй Дынько, Святлана Калінкіна, Сяргей Калякін, Кася Камоцкая, Сяргей Касцян, Вячаслав Кебіч, Анатоль Лябедзька, Васіль Лівонаў, Жанна Літвіна, Алег Манаеў, Аляксандар Мілінкевіч, Анатоль Міхайлаў, Але́сь Міхалевіч, Тацяна Процька, Андрэй Саньнікаў, Уладзімер Улаховіч, Валеры Фралоў, Станіслаў Шушкевіч, Усевалад Янчэўскі.

Беларусь: ні Эўропа, ні Расея. Меркаваныні беларускіх эліт.
Варшава: Выдавецтва «ARCHE», 2006.

Парфяновіч і Сініцын заклікалі да ўваходжаньня Беларусі ў Расею

Сустаршыня Фонду сацыяльна-эканамічнага супрацоўніцтва Леанід Сініцын і бізнесмен, былы алімпійскі чэмпіён Уладзімер Парфяновіч абнародавалі «Менскі маніфэст беларуска-расейскага яднаньня».

Гэта палітычная платформа прыхільнікаў беларуска-расейскай інтэграцыі. Аўтары пяюць дыфірамбы «яднанню», заклікаюць да «стварэння саюза дзяржавы на аснове расейскай канстытуцыі», г.зн. уваходу Беларусі ў склад

Racei на правах суб'екта Расейскай Фэдэрэцыі. Першым крокам мае быць пераход на расейскі рубель. Таксама яны за перадачу беларускіх нафтагазаправодаў ва ўласнасць саюзнай дзяржавы.

Дакумэнт выйшаў у сьвет

на жоўтым расейскім сайце Stringer.ru. Сайт «Беларускі партызан» перадрукаваў яго без камэнтароў.

Варты нагадаць, што нядавана іншая група палітыкаў (С.Скрабец, В.Фралоў) правяла мітынг на плошчы Банга-

лор у падтрымку інтэграцыі. Выйшаў канфуз: сабралася ўсяго 10 чалавек. Як бачым, у барацьбе за расейскую падтрымку ёсьць канкурэнцыя.

Абодва палітыкі, што падпісалі маніфэст, выйшлі з атакчыння Лукашэнкі. Сініцын быў кіраўніком Адміністрацыі прэзыдэнта і арганізатаром першага рэфэрэндуму, які заклаў асновы дзяржаўнага ладу. Парфяновіч быў абрани ў Палату прадстаўнікоў па прэзыдэнцкім съпісе. Ни Сініцын, ні Парфяновіч не падтрымлівалі дэмакратычных кандыдатаў на выбарах 2001 і 2006 гадоў.

Уладзімер Парфяновіч: «Нашу ідэю падтрымліваюць ва ўрадзе»

Уладзімер Парфяновіч адкаментаваў для «НН» «Менскі маніфэст беларуска-расейскага адзінства» і выказаўся за ўваход Беларусі ў склад Racei.

«Наша Ніва»: Зъ якой мэтай ствараўся гэты рух?

УП: Гэта наш крок, каб палепшыць адносіны з брацкім расейскім народам. Прабачце за грубасыць, але трындзёж прааб'яднанне, які мы штодня чум па нашым тэлебачаныні, папросту дастаў. Ён не прыводзіць да рэальнага палішчэння адносін між краінамі. Мы выступаем за тое, каб пачалі выконвацца ўсе ранейшыя абавязаныні беларускага боку, што да інтэграцыйных працэсаў. Наша задача зрушыць беларуска-расейскі саюз зь мёртвай кропкі, у якую ён трапіў.

«НН»: Вы першыя беларускія палітыкі апношіх гадоў, якія адкрыта «за» ўваход Беларусі ў склад Racei.

УП: Беларуская грамадзкасць ужо сасыпела да гэтага кроку. Але гэта абсалютна не азначае страты суверэнітэту. Беларусь мае ўвайсці ў склад Racei на правах асацыяванага члена. І мы праста патрабуем выкананць абавязкі рэфэрэндуму 1995 г., калі пераважная большасць беларусаў выказалася за пясынейшыя адносіны з брацкім расейскім народам.

«НН»: Што канкрэтна нам можа дзяць уваход у склад Racei?

УП: Зноў вас хачу супакоіць, гэта зусім не азначае страты суверэнітэту. І наагул я лічу, што такі крок дасыць новы імпульс для развязання беларускай мовы і культуры. Гэта абсалютна адназначна. Узрастуць эканамічныя сувязі, гэта будзе выгадна абсалютна ўсім. Беларускі бюджет

стане празрыстым, чаго няма ціпер. Хіба дрэнні? Хаця, мы развітаемся з некаторымі атрыбутамі незалежнай дзяржавы.

«НН»: Зъ якімі менавіта?

УП: Думаю, на самымі прынцыповых. Амаль жа ўсе эўрасаюзныя краіны перадаюць частку суверэнітэту Эўрапарламэнту. Прыкладна тое будзе і ў нас. Каинчне, будзе агульная валюта, але гэта зноў жа на карысць беларускім бізнэсоўцам і прадпрымальнікам.

«НН»: Даў чым статус Беларусі будзе рэзвінца ад статусу Татарстану ці Якуціі?

УП: Гэта абсалютна розныя рэчы. Мы ўвойдзем у склад Racei як асацыяваны член, то бок мы мець свою алімпійскую каманду, сябродства ў ААН, сцяг, герб.

«НН»: А хто ўзначаліць такую дзяржаву?

УП: Гэта ня саме прынцыповае пытаныне. Можа быць прэзыдэнт, можа — парламэнт. У кожнай рэспублікі будзе свой кіраўнік, а хто зь іх будзе кіраваць усёй дзяржавай, высьветлім пазней.

«НН»: Вам не здаецца, што прыхільнікі інтэграцыі ў беларускім грама-

дзтве меней з кожным годам? Гэта даказала і нядавняя акцыя Сяргея Скрабца і Валер'я Фралова.

УП: Тоё, што людзі не прыйшли на акцыю, гэта адно, а тое, што яны за саюз — зусім іннае. Пагаварыце зь людзьмі на вуліцы і пераканаецся, што абсалютная большасць беларусаў за саюз з Racei.

«НН»: Хто ў Racei падтрымаў Вашу ідэю?

УП: Пра гэта рана казаць, але пераконваю вас, наша прапанава актыўна амбяркоўваеца ў верхніх эшалёнах расейскай улады. І хутка стане вядома, пі падтрымуюць там нас.

«НН»: А ў Беларусі?

УП: Падтрымліваюць практычна ўсе дзейныя палітыкі беларускага ўраду. Я меў зь некаторымі такія размовы. Яны ня могуць першыя пачынаць такія ініцыятывы, але ў выпадку чаго заўсёды гатовыя нас падтрымачыць.

«НН»: Даў можна казаць, што ў Беларусі з'явілася новая праразейская апазыцыя?

УП: Калі ласка, не ўжывайце ў дачыненьні да нас такое слова. Мы не апазыцыя, бо маем канкрэтную пазицію. Апазыцыя каму? Уладзе? Даў там нас практычна ўсе падтрымліваюць. Хіба што апазыцыя аднаму канкрэтнаму чалавеку.

Мікола Бугай, Зыміцер Панкавец

Камэнтар Рэдакцыі: Нічога дзіўнага ў зьяўленыні такога дакумэнту няма. Уключыце тэлевізар: у дзяржаўным тэлепакете з 1 расейскамоўны канал, адзін дзівюмоўны «Лад» і ніводнага беларускамоўнага. Татальная ізяляція беларускай культуры лукашэнкаўцамі падрыхтавала глебу для зьяўленыні падобнай палітычнай праграмы.

Голос нацый

Рэакцыі чытачоў на артыкул **Сяргея Богдана** «Перазагрузка Беларусі» аналізуе аўтар. (Гэты артыкул стаў самым папулярным матэрыялам на сایце nn.by, на яго з'явілася болей за ўсё камэнтароў за мінулы месяц.)

Больш за дзьве сотні камэнтароў на «Перазагрузку Беларусі» — факт паказальнае цікавасці да тэмы. Знаёмы маладэчанскі краязнавец трапна прыкметці — яшчэ гадоў дваццаць таму яму не было нават з кім паразмаўляць пра занядбад белкультуры, апрач Міколы Ермаловіча.

Белмоўныя знаходзяцца ў стане мабілізацыі — яны хочаюць, каб было лепш, чым цяпер, а таму па азначэнні тое, што ёсьць сёньня, для іх — «кепска». Такая псыхалігічная ўстаноўка добрая ў кароткачасовых надзвычайных ситуацыях, але перашкаджае ў дойгатэрміновай перспектыве, у прыватнасці, пры ацэнцы і распрацоўцы стратэгіі. Яна вядзе да шкоднага канфрантацыйнага мысленія, маргіналізацыі ўласнае культуры і паўстання комплексу ахвяры.

Я прапанаваў чытачам паразаўваць стан рэчаў па больш аб'ектыўных крытэрах, што дазволіла б выпрацаваць реалістычны плян дзеянняў. Но і вялізныя натоўпы барбараў цярпелі паразу перад дысцыплінавымі рымскімі кагортамі.

Каму ў БССР было добра

«Няхай гэты аптыміст пачытае інтэрвію Балахонава, які прызнаецца, што яму няма з кім паразмаўляць па-беларуску ў паўмільённым Гомелі», — хуценька азываўся на мой артыкул дыяспарны ўдзельнік форуму — Палівач з Тулы.

Але галоўны мэсыдж майго артыкулу быў ня ў тым, каб абвесціць, што ў нас усё добра, а ў тым, каб абвесціць, што мы паступова дасягаем посьпехаў. Нават калі Балахонаву і няма з кім размаўляць у Гомелі (што съведчыць, бадай, пра пераборлівасць гэтага пісьменніка), але ж яму ё дзе друкаваць свае творы і выpusciць кніжку. Ці было б гэта магчыма да пачатку цяперашняга Адраджэння?

На маю прапанову паразаўваць са-вецкія выданні і кніжкі апошніх гадоў, Палівач запярэчыў: «Я пакладу для паразаўнання тэлепраграму 70-х, і яна пераважыць усе вашыя кніжкі накладам у 50—300 экзэмпляраў».

Але ж застаюцца акурат кніжкі, хоць бы і маланакладовыя, а ня тэлепраграма, што выкіненца праз тыдзень.

Палівачу запярэчыў і Міхал: «На-вошта паразаўваць тэлепраграмы, калі ў 70-х нават у вялікіх вёсках былі ліквідаваныя беларускія школы, ... кагэбісты на допытах выкryў-ляліся, што беларускамоўных патрыётаў можна зымосьціць пад адзін каўпак. Сёньня беларускамоўнага знойдзеш практична паўсюль».

Яго падтрымаў Яўген: «Палівач, нагадайце мне, якія вартыя ўвагі і сапраўды беларускія перадачы былі ў 1970-я гады?!? Хіба што «Вечер вандравання» ды «Запрашаем на вячоркі». Навіны ні пра што, толькі дыктар гаварыў па-беларуску. У паразаўнанні з тымі гадамі цяпер — росквіт беларускасці. Тады беларускасць увогуле не разглядалася грамадствам як вартая ўвагі зъява».

На заяву Палівача, што ён меў у 1970-х гадах шыкоўныя беларускія выданні, Ёліс адказаў: «Тады Вы «Рабінзона» прачыталі, а цяпер Вашы дзеткі ўжо і «Алесю ў дзівос-най краіне» могуць прачытаць у шыкоўным перакладзе па-беларуску. Прагрэс ёсьць. І тое, што мы цяпер гэта робім ужо ня дзякуючы Москве, КПСС і мудраму правадыру, а наступерак — таксама знак часу, і хутчэй пазытыўны».

Мікола ж мяркуе, што «Адраджэнне было штучна прыдушанае». Але «беларуская культура не скарылася, тысячи людзей розных этнічных каранёў шчыруюць на беларускай ніве, разумеючы, што Беларусь павінна развязвацца як ёўрапейская нацыя».

Самаробныя рэзэрвацыі

Галоўная бяда — гэта псыхалігічнае загнанасць белмоўных, якая шырока выявіла сябе падчас аблекавання. Так, Звычайні хлапец кажа пра «беларускае апазыцыйнае падпольле». Маўляў, «беларускамоўныя ў нашай краіне — як старыя індзейцы цяпер у ЗША — жывуць у рэзэрвацыях, вакол усе размаўляюць на чужынскай мове, а хто маўляе на сваёй — выклікае зьдзіўленне».

Палівач падхоплівае: «У адрозненіи ад 70-х (калі яна была вясковая — як тут пішуць) мова маргіналізавалася, і цяпер ні вясковая, ні гарадзкая. Ні рыба, ні мяса». На гэта варта заўважыць, што індзейцаў у рэзэрвацыі заганялі, а некаторыя нашыя суайчыннікі апусцілі галовы самі, аплюючы «ніёудачы». А сказана ж: «мова — дом Быцця».

Але ёжыў дух пра сябе зяяўляў. Абазнаны дэкліраваў: «Я — за пазытыў! То с, што беларуская мова пера стала ўспрымацца як вясковая — вялікае дасягненне. Хто мае дзяцей і хоча, каб яны размаўлялі не саромеючыся на роднай мове, зразумеюць мяне. Ни трэба, каб большасць размаўляла па-беларуску. Трэба, каб пераважная бальшыня насельніцтва, нармалёва, без уздрыгаў успрымала беларускую фанэтыку і збольшага разумела лексыку».

Размаўляйце, і Вас зразумеюць.

Моўныя мэтамарфозы

Палівач слушна гаворыць наконт дэрусіфікаванага стандарту белмоўы: «Пакажыце мне хоць бы адзін паўнавартасны слоўнік гэтай «новай літаратурнай мовы», які дазваляе ёй «апэраваць». Але ён забываецца, што фармаваныне моўнага канону завяршаецца, а не пачынаецца складаннем такога паўнавартаснага слоўніку. Калі, вядома, не ідзеца пра моўную інжынэрню, як, прыкладам, Саветы былі парабілі русіфікаваныя слоўнікі для малых народаў яшчэ да таго, як тыя напісалі свае раманы».

Да ўніфікацыі схіляюцца многія, у тым ліку С.см., бо мае «сумневы наконт пазытыўнасці існавання разнабою ў правапісах. Адпaloхвае гэта або проста зьбівае з tolku. Асабіста мяне не задавальняе ні тарашкевіца,

Пытайцеся ў распаўсюднікаў новы нумар

ПАРАЧЕ

4 - 2007

Анджэй Суліма Камінскі
Сутыкненне Ўсходу і Захаду
пад Воршай і Віцебскам

Андрэй Вашкевіч
Наши съязгі над Заходняй

Андрэй Казакевіч
Палітычнае геаграфія
постсавецкай Беларусі

Дэвід Марплэ
Сіла і слабасць беларускага
аўтарытарызму

ISSN 1392-0682

9 771592 968001

ПАДПІСНЫ ІНДЭКС 00345

Голос нацый

Працяг са старонкі 22.

ні наркамаўка, ні дзеясловіца. Я гатовы прыняць прапаліс, які будзе вынікам усіхнага кансансусу. Адзін прапаліс патрэбны, і чым хутчэй мы да гэтага прыйдзем, тым лепш».

Яго падтрымлівае **Domus**: «На сёньняшні дзень у мове робіцца бардак. Тэндэнцыя, калі калькі і запазычаныні з расейскай мовы замяняюцца іх польскім аналягамі, — гэта шлях у тупік».

Ня толькі мова

Не размаўляй на мове акупантаў зазначае: «Наш абавязак шанаўца і карыстацца нацыянальнай мовай не дыскутуецца. Але ёсьць рэчы ня менш важныя для нацыі, чым мова маўління. Гэта — рэлігійныя, палітычныя і эканамічныя права і свабоды грамадзянай. Эканамічныя праграмы лідэраў апазыцыі надзвычай цікавыя, лукавыя, калі наагул ёсьць. Як будзе разъмеркаваная нацыянальная ўласнасць на зямлю, прадпрыемствы, нерухомасць? Выгледае так, нібыта «апазыцыйныя» прэтэндэнты на «Дом калхозніка» маўкліва пагадзіліся з намэнклатурным раскрыданнем нацыянальнага багацьця і салідарна называюць гэта прыватызацыяй».

Ня млявы падтрымлівае гэту думку: «Рамантычная зацікленасць профі-беларусаў ТОЛЬКІ на мове — прычына пэрманэнтных паразаў. У апазыцыі адсутнічае ясная палітычна крытыка сацыяльной несправядлівасці рэжыму. Баюся, што калі цуд здарыцца [апазыцыя пераможа], то мы ў першую чаргу ўбачым ня росквіт нацыянальнай съядомасці, а росквіт банкаўскага махлярства й бандытызму».

Карацей, увага на эканоміку.

Вёска і мова

Камандныя вышыні мадэрнай дзяржавы даўно знаходзяцца ў гарадах. Лёс беларушчыны цалкам залежыць ад гораду. Вядома, многія зь беларусаў маюць яшчэ сантымэнты

да вёскі. **Палівач** мяркуе, што дагэтуль белмова «захавалася толькі дзякуючы таму, што яе носьбіты гэтыя стагодзьдзі былі несъядомыя і неадукаваныя. Дапамагла пратрымацца і беларусізацыя 20-х, калі не-пісменных сялян вучылі па-беларуску. Цяпер сітуацыя мяніеца. Беларускамоўная вёска вымірае. І ўсё. За ёй нікога». На гэтым тле посьпехаў дасягае «расейскамоўная беларуская нацыя».

Але, паводле **Ёпса**, беларускі практэкт далёка не завершаны. «Ён нават ва ўкраінцаў яшчэ не завершаны, а мы ад украінцаў адстаём на гадоў 50. Лукашэнка вам падаецца жахам, бо вы ня бачылі Сакалова, Панцеляймона Панамарэнку і губэрнатара Курлова».

Пратэстует і **Алесь Юркавец**: «Даўно ўжо нідзе вёска ніякай ролі ў нацыябуудаўніцтве не адыгрывае. У нас галоўная ейная роля была — у захаванні мовы і традыцыйнай культуры ў неспрыяльной сітуацыі, зь якой яна справілася. Тыя людзі, якія трymаюцца беларушчыны сёньня, — людзі з большага гарадзкія. І будуць трymаюцца свайго незалежна ад далейшага лёсу вёскі. А пашырацца будзе база беларушчыны тады, калі людзі будуць бачыць: беларуская мова — гэта мова высокай культуры. Што тычицца таго, якая культурная мадэль перамагла, то канчаткова гаварыць пакуль рана. Бо расейскамоўная масавая культура пашыраеца ў тым ліку праць яе навязваныне дзяржавай. У яе няма стымулу да паляпшэння якасці, а ў нас — ёсьць. Калі складзеца сітуацыя вольнай канкуренцыі, мы, калі сёньня не апусьцім руکі, будзем да гэтага падрыхтавання, яны — Бог ведае».

Палівач не здаецца: «Якая б вёска ні была, але яна захоўвала натуральную мову і культуру. Цяпер вёскі няма. І горад мовы не пераняў. Мовай карыстаецца абмежаванае кола (на вялікі жаль, да гэтага кола належыць шмат неадэкватных людзей, для якіх мова проста спосаб выдзеліцца). Трэба рэальна глядзець на рэчы».

Цікава, што ў гэтыя ж дні **Няк-**

ляеў

пэсымістычна заяўляе на старонках віленская «Свабоды»: «Традыцыя падтрымліваецца дзяржаўную беларушчыну зьнікла, съядомасць іх [чыноўнікаў] абсалютна расейская, яны ўжо праз пакаленіне адварваныя ад зямлі і бацькоўскай вёскі. Яны выраслі ў горадзе, у якім няма анякай культуры». Вясковыя комплексы ў нашае нацыі — надта жывучыя!

Аднак **Алесь Юркавец** упэўнены: «Масава горад яшчэ [мовы] не пераняў, але і съмерці мовы пасля зынішчэння беларускай вёскі не адбылося. Ведаю значную колькасць беларускамоўных, якія чыстыя гараджане ці мелі зь вёскай мінімальная связі. Што датычыць шырокага распаўсюджання мовы, то пакуль палітычныя ўмовы гэтаму не спрыяюць. Але ж так будзе не заўсёды, і пра гэта съведчыць недалёкая гісторыя. Яшчэ ў пачатку 1991 г. мала хто бязь зъедлівай усъмешкі мог успрымаць слова, што хутка СССР разваліцца і Беларусь стане незалежнай. Але гэта адбылося. Так і з Лукашэнкам рэжымам. І тады могуць адкрыцца новыя магчымасці і для беларушчыны. Паспяхова іх рэализавацца можна пры ўмове, што мы разраз створым неабходную аснову. Зь неба гэта ўсё ня зваліца, гэта ствараеца карпатлівай, часам няўдзячнай пракаці, не за адзін дзень, год і нават дзесяцігодзьдзе. Беларусізацыя пачатку 1990-х г. фактычна грунтавалася на пыску, бо тагачасная беларуская культура была аж занадта зрошчаная зь вёскай (пры перавазе ўжо гарадзкога насельніцтва) і не-беспадстаўна ўспрымалася вельмі многімі як аўтсайдэрская. За 15 гадоў ўсё зъмянілася, і цяпер белмова праточваецца ў тыя сферы, дзе раней была манаполія расейшчыны (цяпер — гегемонія, але ўжо не манаполія). Ідзе пракэс будавання трывалага падмурку нацыі».

Палівач лічыць зыняпраўдженай даўнейшую стратэгію **Сяргея Дубаўца** пра тры складнікі беларушчыны: «Мова, Вёска, Вільня». Ён заўважае: «Хочацца спытаць: ну, і дзе вёска? Дзе Вільня, якую літоўцы за дваццаць год пераварылі амаль цалкам. Дзе мова?» Яму адказаў **Сяняў**: «Дубавец таксама можа памыляцца. Вёска сапраўды сышла, Вільня — ня больш як сымбал, але

мова жыве. Не паўнакроўным і не паўнавартасным яшчэ жыцьцём, але тым ня менш. Хоць у хайтүрныя званы білі яшчэ ў пачатку ХХ ст. Цяпер набывае сілу цяжкі і даволі павольны працэс крышталізацыі нацыянальнай эліты, які пачынаўся на працягу мінулага стагодзьдзя некалькі разоў і перапыняўся нялюдzkім гвалтам. Ня ўсё адразу».

У дзяржаве ці па-за ёй?

Але эліта ня можа чакаць на дзяржаву. *Pan Brudas* наўпраст перасьцерагае: «Калі нечага няма — зрабі сам або дапамажы зрабіць таму, хто робіць. Хацелася б больш і хутчэй — зрабі. Інакш спадзяваныні застануцца толькі спадзяванынімі».

Аднак С.см. цвяроза адзначае: «Галоўнае пярэчаныне — што мы зможем развівацца без дапамогі дзяржавы. Цяпер сяк-так выходзяць кніжкі ды часопісы. Але, скажам, дашкольная ці школьная адукацыя (справа, па сутнасьці, якраз дзяржаўная) — дык там бяды. Без дзяржаўной падтрымкі нацыянальнага (найперш беларускамоўнага, але ня толькі) наўрад ці што атрымаецца. Хто як не дзяржава (ня маю на ўвазе лукашэнкаўскі калгас) мае падтрымаць систэмай грантаў — нацыянальнае кнігавыданыне, папулярызацыю белкультуры».

На думку **Алеся Юркаўца**, «дзяржаўная беларусізацыя будзе мець посьпех, калі будзе ісці гаворка пра замену адной развітай мовы іншай,

таксама развітай. І пакуль мы ня можам мець уплыву на дзяржаўную палітыку, трэба ўсебакова развіваць беларушчыну і прасоўваць яе ў розных сферах без дапамогі дзяржавы. Прыйгайдце пачатак 1990-х, не ідэалізуючы таго часу. Шмат добрых ідэяў, а магчымасць іх рэалізацыі — вобмаль. Напрыклад, было прапанавана вывучэнне замежнай літаратуры перанесьці ў курс беларускай літаратуры і выкладаць на белмове. А перакладаў на беларускую мову няма. Хуценька хтосьці пераклаў, на якасць ня гледзячы — няма калі. А пасьпех — курам на съмех. Можа каго прыцягнуць такая беларусізацыя? Можа, прыведзены выпадак і падасца драбніцай, але ён — тыповы, і ў іншых сферах гэта яшчэ больш адчувалася. Пакуль мы ня можам праводзіць беларусізацыю, трэба ўжо цяпер рыхтаваць пад яе ўсю неабходную базу, каб пасьлі ня кідацца ў перапалоху і не завальваць напрамак за напрамкам».

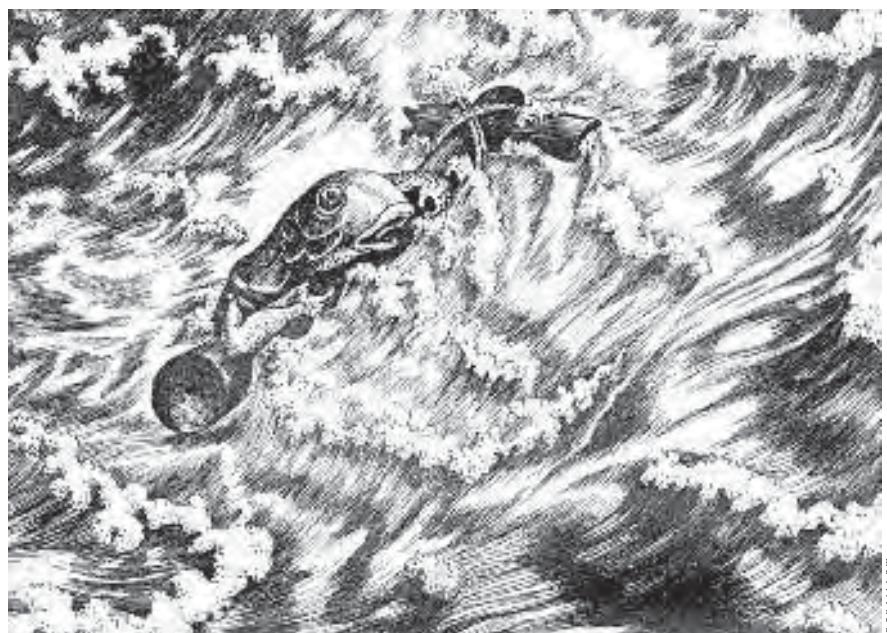
У цэлым, Алесь згодны, што прагрэс ёсьць, нават без дзяржавы. «Галоўнае — беларускасць развязваецца незалежна ад дзяржавы і любяя палітычныя змены паўплываюць на яе развіццё толькі станоўча. Горшай дзяржаўной палітыка наўрад ці можа быць, а да цяперашняй мы прыстасаваліся і ня толькі выжываем, але і пашыраемся. Калі наступная ўлада будзе нам хоць бы не замінаць, усё выбухне. Плыні пад лёдам не відно. Перад маймі вачамі прабегла

шмат людзей, якія да беларушчыны гарнуліся, размаўлялі па-беларуску, а пасьлі стамляліся і актыўнасьць зъмяншалі. Цяпер яны белмовай не карыстаюцца, але ж гэта ня значыць, што яе цалкам забылі. Прыйдзе час — і беларускамоўных стане болей. А да таго часу тым, хто сябе беларушчыне ахвяраваў, трэба напружана працаваць, каб рабіць яе сучаснай і прывабнай. У кожнага народу былі цяжкія часы, у якія больш залежала не ад народу, а ад эліты. Савецкіх часоў з іх беларускамоўнымі праграмамі мне ані трохі не шкада. Менавіта ў тых часах беларуская мова была выціснутая на пэрыфэрыю грамадзкага жыцця. Толькі камуністы былі майстрамі па прыкрыванні фігавымі лісточкамі. Праз тое сёньня можна пачуць, як Машэрава, пры якім былі зачыненныя беларускія школы ў гарадах, прапануюць Лукашэнку як узор стаўлення да нацыянальнай культуры».

Малыя справы — вялікая будучыня

Калі немагчыма разылічаць на рэсурсы дзяржавы, варта зьвярнуць увагу на велізарны патэнцыял малых праектаў. **Згодны з Гы** нагадвае, што нешматлікая «першая «Наша Ніва» стварыла перадумовы для дзяржаўнасці беларусаў. Цяперашнія незалежныя СМІ стварылі базіс для ператварэння Беларусі ў нацыянальную эўрапейскую дзяржаву. Гаворка пра таго, хто зъмяняе, а не пра таго, хто большы! Хрысьціянаў таксама было мала, але іх ідэі мелі калясальны патэнцыял. Так і цяперашнія незалежныя СМІ, гуманітарны і творчы маюць калясальны патэнцыял для нацыятаўэрэння. Яны патэрны закладаюць. «ARCHE» мае малы наклад, але гэта фантастычная праца-ёмкі базіс пад мэтадалягічна сучасную беларускую гуманітарную навуку. Прыйклад з Глебусам мо ня самы ўдалы, але сутнасна правільны. Глебус, Арлоў, Хадановіч і астатнія зъмянілі стратагему беллітаратуры — не вясковая, не крытычна-рэалістычная і не завязаная на каляніяльную адміністрацыю».

Ігар Кузьмініч падсумоўвае: «Мала людзей размаўляе па-беларус-

«КРITIKA»

Голос нацый

Працяг са старонкі 25.

ку. Але яны ёсьць. Мала выдаецца твораў па-беларуску, але яны выдаюцца, і саме галоўнае — яны запатрабаваныя. Трэба пашыраць беларускамоўнае атачынне ў тых умовах, якія ў нас ёсьць сёньня, а ня ў тых, якія б мы хацелі мець. Дзяржаву і супольнасць будуюць нават на столькі на плошчах, але ў першую чаргу ў сувядомасці, у інтытуцыйнай зацвіце супольнасці, у фармаванні і пашырэнні капштоўнасцяў. Спачатку трэба падрыхтаваць супольнасць і сацыяльную базу для палітычных зменаў, а потым праводзіць гэтыя змены. Калі спатрэбіцца, то і на плошчы».

Кіты беларускага акіяну

Каб падрыхтаваць базу на змены, патрэбны систэматычны падыход, якога беларускім лідэрам часам бракуе. Замест таго яны аддаюць перавагу дарэфлексіўным, эмацыйным формам. Гэтым вызначаецца рэакцыя Зінона Пазнянка, які для крытыкі зачапіўся за маю абсолютна выпадковую падборку «кітоў» сёньняшняй белакультурніц. Пазнянк напісаў: «Усё гэта можна ўспрыніць толькі як жарт, асабліва пра «кітоў». Гэта нейкі мазахізм, збочанасть у мазгах. Беларуская культура трymаецца на Купалу, на Коласе, на Быкаве, на Багдановічы, на Барадуліне, Разанаве, Бураўкіне, Някляеве... Словам, вялікае трymаенне на вялікім, трывалае — на трывалым, нацыянальнае — на нацыянальным. Щыра кажучы, мяне часам палохае гэтая багемнасць, гэтая другаснасць думання сярод чумы».

Мая падборка «кітоў» магла быць зусім іншай, але ішлося пра сёньняшнюю культуру і пра тое, каго рэальна згадваюць, цытуюць, пераймаюць у творах і жыцці маладыя людзі. Я не жыву ў нейкім своеасаблівым адраджэнскім акварыюме дый браў для прыкладу звычайнае моладзея асяродзьдзе, Volkskultur, а ня Hochkultur.

С.см. скептычна аддеміў: «Кітоў у нас ня выгадавалася. Не «НН» кіт — а саўбелка ды камсамолка-таўстушка, а Глеб-буса пераплюне якая Наталья Батракова». **Гы:** «Саўбелка — гэта анік ня кіт, а празмерна надзымуты балёнік».

С.см. працягвае: «Кіты адыходзяць.

Адамовіч, Адамчык, Быкаў, Брыль. Перад імі — Мележ, Каараткевіч, Стральцоў. Такіх не прыйшло пакуль. А што стварылася новае пакаленьне творцаў — таксама ўсё адносна. Падышоў да паліцы — палова беларускіх кніг, што маю, выдадзена ў першай палове 90-х. У Барыса Пятровіча мара — павыдаваць тых, хто ў 90-х падаваў вялікія надзеі — і зынкі з літаратурнага жыцця. Спытайце ў Пятровіча — пару дзясяткаў назаве».

Лімі на згодны: «Вольскі, Арлоў, Булгакаў, Сіліцкі, Мілінкевіч, Хадановіч — ніяк ня меншыя кіты, чым Стральцоў, Пазняк, Адамчык, Мележ. Сіла новага пакаленьня — што яны, у адрозненіі ад Адамчыка ці Мележа, зусім не ідуць на кампраміс і вельмі адкрытыя съвету».

Пакаленьне аманаўцаў і маладафронтаваў

Сяргей Харэўскі наважыўся ацаніць мой тэкст як своеасаблівы маніфэст новага пакаленьня: «Тое пакаленьне беларусаў, для якога незалежнасць РБ — гэта ўся іх сувядомая біяграфія, якое ўвайшло ў самастойнае жыццё за гэтым рэжымам, мае сваю візію падзеяў і

глядзіць на сваю будучыню ў нашай краіне аптымістычна і патрабуе права голасу ў незалежным грамадзтве».

Палівач парыре: «А ў лукамоле якое пакаленьне, спадар Харэўскі?» На гэта рэагуе **Чавілап:** «А ў «Маладым фронце» якое пакаленьне?».

Я таксама не адказваю за сваё пакаленьне. Але ўсё часыцей ганаруся ім. У ім ёсьць і АМАПаўцы, і Зымітры Дацкевічы, але сувядомы супраціў вышэйшы і мацнейшы за аўтаматычнае выкананнне загадаў. Ён — застанецца.

* * *

У беларускай супольнасці, як у любой нармалёвай, пануе пліоралізм думак. Пакуль ён віруе ў рамках альтэрнатыўнага грамадзтва, але, дасыць Бог, неўзабаве выплохнецца на шырэйшыя прасторы, туды, дзе ён мусіць быць — у органы дзяржавай улады і мас-мэдіі. Гэта ўмова нармалізацыі нашага жыцця. Мала радасыць быць сътым, але прыгнеччым маральна і духовна. «Для чалавека пачівага няма нічога даражайшага за вольнасць».

Маладэчна

«Швэды ў гісторыі й культуры беларусаў» — 2

Другое выданье супэрпапулярнай кнігі Андрэя Катлярчука, беларускага гісторыка, што жыве ў Швэцыі. Кніга дапрацаваная і патаўсцелана на трыццаць старонак.

Катлярчук А. Швэды ў гісторыі й культуры беларусаў. — Вільня: «Інстытут беларусістыкі», 2007.

пытаюцца ў кнігарнях і ў незалежных распавесцюднікаў

**Беларускія цягнікі
павялічаць хуткасць
да 160 км/г**

Цягнік на чыгунцы
Берасьце-Масква ў
бліжэйшым часе будуць
рухацца з хуткасцю 140 км/т.
Пра гэта паведаміў кіраўнік
Беларускай чыгункі
Ўладзімер Жарэла. Зъ
ягоных словаў, на шматлікіх
перагонах, асабліва між
Берасьцем і Баранавічамі,
магчымая хуткасць і да
160 км/г. Дзеля гэтага цяпер
праходзяць абкатку
сістэмы лінійныя электравозы
падвойнага току.

Паводле БЕЛТА

Раскапанные курганы часоу Рагнеды

Невядомы пашкодзіў пяць курганоў Х—XI ст. на тэрыторыі гісторыка-культурнага запаведніку «Заслаўе». Ідзе съледзтва. У дачыненыхі да яго знойдзенага пакуль злачынцы пачатая справа па ч. 1 арт. 344 Крымінальнага кодэкса.

Уся «каська» – за бел-чырвона-белы съцяг

У інтэрнэце прыйшло
галасаванне за скасаванне
чырвона-зялёнага сцягу ў
мэню пошуку беларускіх
кар'ястальнікаў

камунікацыйнай праграмы ICQ. Абсалютная большасць (97%) выказалася за зъмены. Але мэнджмэнт ICQ пакуль не адгукнуўся. Ініцыятары акцыі зъбраюцца пісаць лісты кіраўніцтву «аські».

Чэхія адпомсьціла за скандалы

Натуральна, гэта жарт.
Спорт і палітыка не
павінныя судакранацца.
Зборная Беларусі пачала
чэмпінат съвету па хакеі
буйной паразай. 27 красавіка
яна была бітая чэхамі зь
лікам 2:8. Адзіны пазытыў
тульні — мноства бел-
чырвона-белых сцягоў на
трыбунах. У пятніцу ў нашай
групе амэрыканцы перамаглі
Аўстрыю. Амэрыканцы
перамаглі 6:2. У нядзелью
беларусы прыйгралі
амэрыканцам, а чэхі пабілі
аўстрыйцаў. І толькі ў
аўторак да беларусаў
прыйшоў першы посыпех.
Яны хораша перамаглі
аўстрыйцаў 5:2. Гэта
дазволіла ім захаваць
тэаратычныя шанцы на
мэдалі.

Кантрабандыст вёз у Беларусь Леніна

Грамадзянін Беларусі спрабаваў вывезьці з

Украіны культурныя
каштоўнасці. Згорнутыя ў
рольку карціны выявілі
чарнігаўскія мытнікі на
трэцій паліцы кутоў за
скрынкаю з вагонным
інвэртаром у цягніку «Кіев
— Менск». Пад тапчаном
выявілі вырабы з
парцаляны, якія іх гаспадар
ніяк не плянаваў
прад' яўляць мытнікам.

Сацрэалістычныя «Прыём у піянеры», «Ленін — студэнт» і «Вясельле» напісаныя ў XX ст. і маюць гісторыка-культурную каштоўнасць. З 14 статутак адна прызнаная дарэвалюцыйным вырабам. Затрыманыя каштоўнасці да суду захоўваюцца на чаргі гаўскай мытні.

Закінүү нерат – сеў за краты

Ноччу 27 красавіка
супрацоўнікі праваахоўных і
прыродаахоўных органаў
затрымалі на Заслаўскім
вадасховішчы ля
Ждановічаў двух жыхароў
Менску. Тыя «ў забаронены
час, з выкарыстаннем сетак,
незаконна здабылі 97 кг
рыбы, прычыніўшы ўрон
навакольнаму асяродзьдзю
на 15 млн. 531 тыс. руб. У іх
канфіскавана 713 асобінаў
рыбы азёрна-рачных парод,
гумовы човен і

прыстасаванын для незаконнай рыбнай лоўлі. Распачатая крымінальная справа па ч. 3 арт. 281 (незаконная здабыча рыбы або водных жывёл) КК. Затрыманыя зъмешчаныя ў ізалятар часовага ўтрыманьня. Крыху раней падобная справа ўжо была распачатая супраць менччuka, які здабываў ракаў.

У львоўскіх гатэлях забраніраваныя ўсе месцы на Эўра-2012

Бронь пашыраецца нават на гатэлі, што будуюцца, і гатэлі, якія існуюць у праекце.

Адкрыта плянэта, падобная да Зямлі

Плянэта 581 с крыху
большая за Зямлю і на ёй
могутць быць тэмпэратуры,
прыдатныя для існавання
вады ў вадкім стане. Плянэта
і яе зорка Gliese 581 сузор'я
Вагаў знаходзяцца за 20,5
съветлавых гадоў ад Зямлі.
581 с у пяць разоў цяжэйшая
за Зямлю. «Год» там
цягнецца 13 зямных дзён.
Гравітацыя ў 1,6 разу
большая за зямную.
Тэмпэратура на паверхні
можа вагацца ад 0 да 40 °C.
А значыць, там магчымае
жыццё зямнога тыпу.

ЗП, СХ, ВД

КАЛІ Б...

...забарона
рыэлтарам
выкарыстоўцаць
у рэкламе
продажу
жыльля словаў
«элітны»,
«прэстыжны»
стала
тэндэнцыяй.

...партызанскі парад перамогі 1944-га быў арганізаваны паводле заканадаўчых нормаў Рэспублікі Беларусь.

— Прабачце, гер гаўляйтар, я ад ініцыятараў параду перамогі. Хацелі б, згодна з законам, падаць за два тыдні заяву на контрправядзенне ў Менску маршу вызвалення ад нямецка-фашистыкіх захопнікаў...

ГАННА АЎЧЫНЬНІКАВА

***

Пад флейту ветранага рання
Сьпявае рэквіем трысъцё.
Пілі мы ўчора за каханыне,
А сёныня п'ем за забыцьцё.
Для песень ветранага ранку
Любоў, зьнявага — ўсё адно.
Зеленавокая каханка
З атрутай зьмешвае віно.
Трысъцё схілецца да долу,
Паветрам поўніца прасьцяг...
Паволі абыходзіць кола
Гаркота ў келіху жыцьця.

Горадня

СЯРГЕЙ ПРЫЛУЦКІ

БУДЗЕНЬ ПАЭТА

паэт прачынаецца аб 11.20
правіць пару радкоў
ва ўчорашнім вершы пра красу съвету
выпівае гарбаты выпальвае дзіве цыгарэты
пасля чытае Кляўса Мана ў сарціры

а 12.40 выбіраецца ў краму
але ў парку засраным лябрадорамі і пэкінэсамі
сустракае некалькі сучых сыноў
як звычайна просяць нечага
атрымліваюць па зубох
паэт таксама зарабляе па яйках

Варнуўшыся ў пакой
з хлебам макаронаю і пабітымі яйкамі
перакрэслівае пару радкоў
ва ўчорашнім вершы пра красу съвету —
дзень выдаўся надзвычай паэтычны
увечары трэба будзе пачаць новы верш
прэ гэтую клятую красу съвету

Берасьце

ВІТАЛЬ РЫЖКОЎ

РОСПАЧ НА ПРОДАЖ

Высыпела роспач, пачвара чароўная, —
поўныя вочы празрыстае слодычы.
Высыпела роспач — ладная, чорная —
і хопіць на продаж роспачы.

*Высыпела роспач,
вы-ты-ысыпела,
вылезла,
вострай на твары высыпала,
воскам, выступамі,
съязамі празрыстымі,
выспамі,
высамі,
няспыннымі выразамі,
выспалася...
Высыпела.*

Высыпела роспач. На першым паверсе,
дзе вершы складае нейкай сволач,
пахне гарэлкай. Па адной з вэрсій,
гэта —

высыпела роспач.

Высыпела роспач.
У краіне адчаю,
пераважна населенай беларусамі,
чалавек з вусамі шлёпае вуснамі
і слова яго —
не да-па-ма-гае...

*Высыпела роспач,
высыпела,
зъяючай язвай на целе выступіла,
рапсодыяй высахлай,
срэбраным выстралам,
вызнала,
вылезла,
задзірліва чорныя кветкі выставіла,
выкараскалася —
высыпела...*

Высыпела роспач, вые нямая,
і проста так да яе не падыдзеш,
ды скажыце ўсім: чалавек, што складае,
мае танную роспач на продаж.

Агнявое шоў на менскай вуліцы.

Тайга

Аляксей Шадзько і група «Сястра», West Records, 2007.

Шадзько ці не адзіны з актораў, хто выказаўся ў падтрымку Паўла Харланчука, звольненага з Расейскага тэатру пасля арышту на Плошчы ў сакавіку 2006 г.

Чарговая порцыя ўзорнага «расейскага року» ад вядучага актора Расейскага тэатру Аляксея Шадзька. Яго дзясяты дыск нічым ня зьдзівіць тых, каго кранала коліс «Мая Маруся». Аранжyroўкі Шадзька простираюцца, але густоўныя, тэксты — немудрагелістыя, але далёкія ад блатняку. Шадзько вызначаеца не-залежнасцю як у музычнай, так і ў тэатральнай тусоўцы. Ён ці не адзіны з актораў, хто выказаўся ў падтрымку Паўла Харланчука, звольненага з Расейскага тэатру пасля арышту на Плошчы ў сакавіку 2006 г. Але пры тым Шадзько не бярэ ўдзелу ў палітычных акцыях і ня піша тэкстаў на патрэбу дня. Музыка для яго ня сродак выжываньня, а так — для душы. І ён не халтурыць. Таму зь ім граві выключныя прафесіяналы — Аркадзь Юшын, Кірыла Шавандо, Піт Паўлаў, «Apple Tea» ў поўным складзе... Таму ён зьбірае поўную залю раз на месяц. Шадзько — гэта «Крама» для тых, хто не на-дае моўнаму чынніку ў музыцы вялікага сэнсу. Гэта музыка не для ўсіх. Праўда, гэтыя абраныя жывуць у криху іншай культурнай прасторы, чым прыхільнікі «Крамы» ці то Вайщошкевіча. Але яны аднолькава зь імі ня любяць дурной няякаснай музыкі. Найлепш Шадзька ў новым альбоме прадстаўляюць трэй песьні — загалоўная «Тайга» — моцны рокавы нумар з фірмовым надрыўным вакалам; блюз-рокавы нумар «Сястра» з выдатнай гітарай Сяргея Анцішына ды кранальная «Леташнія лютыя», дзе на першы плян вы-

ходзіць пан-флейта. З усёй праграмы выбіваецца хіба трэк «Белая птушка, не прылятай» зь няўцямым ухілам у гард-рок і дэпрэсіўным тэкстам пра «съмерць бледна-мордую».

Metallection-4

Праект Hard Life — Heavy Music, БМА-груп, 2007.

Гурт «Наша Вайна» напісаў мэтал-«Гімн Беларусам».

Свята на вуліцы беларускіх экстрэмалаў. Мэтал для Беларусі — болей чым музычная плынь. Гэта жыцьцёвая філязофія пакаленія, што натхнялася пры канцы 90-х посьпехам гамельчукой з Gods Tower (яны коліс трапілі ў сусьветны top-5 цяжкай музыкі). І цяпер на кожнага беларускага папсавіка прыпадае два-тры мэталісты. На гэты дыск ня трапіў шмат хто зь вядучых гуртоў кірунку, такіх, як «TT-34» і Rasta (па-беларуску не пяюць прынцыпова), але прахадных нумароў тут практична няма. Трэкі адбіralі 14 экспэртаў, сярод якіх былі Пятро Ялфімаў, Лявон Вольскі і той самы Лэсль «Ножык» з Gods Tower. Уразлівых гітоў мэталісты ня пішуть, але ёсьцека вельмі прыстойныя песьні, якія прыемна слухаць з прычыны іх якаснага запісу і слушнага вакалу (Divina Енэта і Soulsides). Не расчараўвалі ляўрэаты «Басовішча» розных гадоў — «Сонцаварот», «Зъмяя» ды Imprudence. Цешыць, што мэталісты не хапаюцца за фальклёр як за выратавальную саломіну, а пішуть тэксты самі. Разам з паганская лірыкай, знаходзім экзыстэнцыйныя матывы («Зънікні ці памры» ад Inner Resistance) і вос-трасацыяльнасць. «Зъмяя» пле: «О, людзі — вы богі ў сваім брудзе, увязлі ў сваім жа дзярме па грудзі!», а гурт «Наша Вайна» напісаў мэтал-«Гімн Беларусам». Для тых, хто цэнціц Сваё.

дыскографія

Bum-bum

Da Vinci,
Vigma, 2007.

Беларус, што съпявае па-італьянску, прыцягне ўвагу аўтаматам — гэта вам ня «Чарку на пасашок» гарлаць!

Дэбютнік ад італьянскамоўнага праекту вядучага каналу «Лад» Дзяніса Дудзінскага і папсовага кампазытара Лявона Шырына. Dalіся ім у знакі, відаць, падлеткавыя ўражаныні ад фільмаў з Мастрояні і песьні Челентаны. На дыску нават песьня такая ёсьць — «Come Celentano». Спрабу зрабіць узорную італьянскую папсі сваімі сіламі можна лічыць удалай з тэхнічнага боку — творы аранжаваныя ды запісаныя досьць смачна для беларускай студыі. Але слухаць дыск сумнавата. І ня толькі таму, што ўсе музычныя хады прадоказальныя. Адчуваеца ва ўсіх гэтых «бумбумах» ды «чаобамбінах» штучная весялосць, зусім не «крамбамбульная». Съпяваючы па-італьянску, хлопцы не прыносяць нічога ні ў беларускую поп-музыку, ні ў італьянскую. Іх разылік зразумелы: беларус, што съпявае па-італьянску, прыцягне ўвагу аўтаматам — гэта вам ня «Чарку на пасашок» гарлаць! Цікавасць тая задавальняеца ў момант, і болей за выказваньне «І нашы могуць ня горш за Челентану» яны наўрад нешта атрымаюць. Паразытаваньне на музычных стэрэаўпатах наўрад ці паспрыяе доўгатрываласці праекту. Для тых, хто сумуе па перадачы «Мэлёдіі і рытмы замежнай эстрады».

Сяргей Будкін

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

Канцэрт хрысціянскай музыкі

11 траўня а 19-у канцэртнай залі Чырвонага касыёлу (пл. Незалежнасці) — канцэрт беларускай хрысціянскай музыкі. У праграме: хрысціянскія пашы; барды Андрэй Мельнікаў, Алеся Ўнкуўская. Уваход вольны.

«Палац» стаіць трывала

«Палац»: першы легальны выступ за тры гады. Піша Сяргей Будкін.

Гарадзенскі канцэрт «Палацу» — знакавы ў гісторыі калектыву адразу з трох нагодаў. Першая: пачынальнікі фольк-мадэрну ў Беларусі выступалі легальна першы раз пасля ўздэлу ў мітынгу ў 2004 г. Другая: граті сольны канцэрт упершыню за сваю гісторыю. Але галоўная нагода — 15-гадзьдзе гурту. Публіка відавочна застужыла па Хаменку ды кампаніі — квіткоў не было за тыдзень.

«Грошы невялікія, але ж даўно ня гралі канцэрту па квітках», — разваражае дарогай у Горадню Алег Хаменка, які ў апошнія гады займаецца больш радыйнымі справамі, чым музыкай. Аднак, пры канцы красавіка, гурт аднавіў кіпучую канцэртную дзеянісць. Толькі што вярнуліся з Украіны — гралі на запрашэнне адміністрацыі Данецкай вобласці ў тамтэйшай філармоніі. І вось, не паспяшыўшыяся сълед адпачыць, музыкі кіруюць у Горадню.

Калісі «Палац» меў усё, пра што можа марыць беларускі музыка: замежныя туры, дзяржаўную падтрымку, прыстойную кропку ды студыю, тэле- і радыёратасці. Не адзін год яны выдатна спалучалі выступы на «Басовішчы» і «Славянскім базары», мелі павагу як з боку эстрадных мэтраў, так і любоў незалежнікаў. «Мусілі рабіць выбар у пэўны час. І я не шкадую пра сваё рашэнне», — так Хаменка згадвае той выступ на мітынгу, пасля якога ўсе выступаўцы займелі праблемы з чыноўнікамі. У «Палаца» засталася хіба толькі павага ды любоў. Але ў цяжкі час гурт не разъбегося, працаўваў з новым матэрыйам, не пакінуў ідэі стварэння м'юзыку. І з радасцю адгукнуўся на прапанову даць канцэрт у Горадні.

Жыццё ў Горадні віруе. На Савецкай купка маладзёнаў абліяўвае чарговую акцыю пратэсту супраць руйнаванья гістарычнага цэнтра. Туды-сюды сноўдаюць байкеры, у гэты дзень акурат праходзіць іх зылёт. Нейкая дэлегацыя кіруе ў бок мясцовай філармоніі — там у гэты вечар сіяцкуюць яе 60-гадзьдзе. Да Тэатру лялек, дзе грае «Палац», не пад'ехаш — паўсюль людзі, вясельле за вясель-

Алег Хаменка.

лем, кілямэтровая чарга па піве. Даішнікі забяспечваюць машынамі гурту «зялённы» калідор, прыязная сустрэча з арганізатарамі: «А мы яшчэ дзіве гадзіны таму вам пад'есці зрабілі». Пляніроўкай тэатару нагадвае купалаўскі, але ж гарадзенскі збудаваны значна раней — у 1762 г. Тут добрая акустыка, і нават кепскі аппарат на здолеў папсаваць сіяята.

«Палацаўцы» збудавалі выступ такім чынам, што на кожны год дзеянісць прыпадала свая гісторыя ды песня. Хаменка згадваў пра першыя гастролі і першыя прыгоды, казаў пра тое, як зявілася ў рэпэртуары тая ці іншая песня. Асаблівую весялосць у залі выклікала гісторыя пра твор «Волы»: «За тымі часамі мужыкі штогод выпраўляліся па соль у Крым. Шлях няблізкі, дык што рабіць здаровым мужыкам, на возе седзячы? Якраз і мы пачалі выпраўляцца ў замежныя гастролі, таму надта блізкім аказаўся гэты съпэў», — апавядзе сіяявак пад агульным рогат залі. Цікава, што гарадзенская публіка не падпяяла нават на «Новай канюшні», але слухала зь вялікай прыязнансцю. За

ўесь канцэрт хіба толькі купка чыноўнікаў пайшла з залі. Упэўніліся, відаць, што «Палац» напраўду апалітычны ў сваёй творчасці. Залю асабліва кранула «Праваджала маці сына», якую Хаменка напісаў па матывах аднаго знойдзенага радка зь песні, што сіяявалі паўстанцы Каліноўскага: «Самой песні так і не знайшоў, давялося ўяўіць, якой яна магла быць, і напісаць яе самому», — тлумачыць сцэны Хаменка.

Дарогай дамоў «палацаўцы» шкадавалі пра адзінае: што ня здолелі сабраць разам на 15-гадзьдзе тых, хто быў звязаны з гуртом раней. З «Палацу» выйшла нямала знаных музыкаў. «Палацаўцы» гралі і ў «Песьнярах» зь «Сябрамі», і ў «Ляпісе Трубяцкім» з «Крамай». З «Палацу» выйшлі паўнавартасныя музычныя праекты — «Крыві» ды «ЮР'я». Вераніка Круглова жыве ціпер у Бэрліне, Юрась Белякоў зарабляе на жыцці ў Амэрыцы, Юры Выдронак ды Зыміцер Вайцюшкевіч шчыльна занятыя сваімі праектамі. Але усе, хто чуў «Палац», ведаюць — гэта музыка будзе вечнай!

Ружанскія ружы

У нядзелю, 29 красавіка, у менскай кавярні «Добрая Мысьлі» (вул. Магілёўская, 12/1), адкрылася выставка мастака й фатографа з Ружанаў Юр'я Малышэўскага.

Юры Малышэўскі нарадзіўся ў Сібіры, у сям'і вайскоўца, у 1956-м. На шчасльце, у раннім дзяцінстве патрапіў на радзіму бацькі, у прыгожае мястечка Ружаны на Берасцейшчыне, былу рэзыдэнцыю князёў Сапегаў, дзе і жыве па сённяшні дзень.

У 1960-я я вёў гурток малівання ў Ружанскім Доме піянераў. Тады й пазнаёміўся з Юрам. Юра скончыў ружанскую дзесяцігодку, адслухіў у войску і ўвесе час маліваў, дасканалалях тэхніку, займаўся жывапісам, разъбою, скульптураю. На пачатку 1970-х пасябраў з прафесійнымі ружанскага касцёлу Св. Троіцы Міхалам Варанецкім. А М. Варанецкі ды яшчэ Вячаславу Дубінку на той час былі адзінімі майстрамі ў Беларусі, якія займаліся адраджэннем мастацтва выцінанкі. Ю. Малышэўскі стаў наступным.

Яго творы ахвотна купляюць госьці Ружанаў. Адбыліся й персанальныя выставы: у Пружанах, Кобрыні, Пінску і Берасці. Юры мае цэлую калекцыю дыплёмаў і граматаў.

Што ж спрыяле яго творчым посьпехам, акрамя прыродных здольнасцяў і нястомнае працаўістасці? Безумоўна, ружанскае асяроддзя.

Сённяня Юр'ю Малышэўскаму за пяцьдзесяць. Ён сябар Беларускага саюзу народных мастацтваў, бацька дарослых дзяцей. Ужо пятнаццаць гадоў кіруе дзіцячай студыяй народнае творчасці, займаеца рэстаўрацыяй інтэр'ераў навакольных касцёлаў і цэркваў, любіць Ружаны, зьбірае і захоўвае ўсё, што зь імі звязана.

І выцінае з паперы карункі з ружаў, аблокаў, дрэваў, вежаў, краявідаў Ружанаў.

Уладзімер Крукouski

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Ідэальны незнаёмы

Ідэальны незнаёмы (Perfect Stranger)

ЗША, 2007, каляровы, 109 хв.

Рэжысэр: Джэймз Фоўлі

Ролі выконваюць: Холі Бэрэ, Брус Ўіліс, Джавані Рыбізі, Рычард Парктноў, Гэры Дурдэн, Фларэнсія Лазана, Нікі Эйкакс

Жанр: Трымценьнік

Адзнака: 5 (з 10)

Амбітная журналістка Равэна (Холі Бэрэ) расцесьледуе съмерць сваёй сяброўкі. Тая пазнаёмілася ў сеціве з рэкламным магнатам (Брус Ўіліс) і шантажавала яго пасля лю-

боўнае сувязі. Равэна абірае псэўданім, паступае на працу да рэкламіста — і заглыбляеца ў небяспечны сьвет online-каханыня...

Акторы, запрошаныя на карціну, ня столькі раскрываюць вобразы, колікі прэзэнтуюць тавары й знакі. Шыкоўныя касыцюмы, інтэр'еры, гладкая скура, сексапільная бялізна, фірмовая ўсмешка Бруса Ўіліса, на якую пайшоў ўвесе ганарар карціны. Халаднаваты кіч не раздражняе, ён стрыманы і ў дакладных пропорцыях: чырвоная сукенка, зынявчанае цела, дараюе віно, нож у сэрцы. Прафесійная павярхноўнасць, за якой толькі феміністкі разгадаюць бездані (і разарвуть рэжысёра на шматкі).

Фільм не пакідае пачуцьця безнадзеяна змарнаванага часу, але глядзець яго можна ў кінатэатры. Дый ня будзе вялікаю страхою, калі яго, увогуле, не глядзець.

Андрэй Расінскі

ТЭАТАР

«Дзед і жораў» у Тэатры лялек

Нарэшце ў Тэатры лялек беларускамоўная пастаноўка (не было з пагоды). Цуд адбудзеца 4 траўня аб 11 і 14 гадзіне. Цана квіткоў 1.500 — 2.500 руб. «Дзед і жораў» паводле А. Вольскага. Далучайцеся!

ПРЕЗЭНТАЦЫЯ

Прэзэнтацыя кнігі Адзінца

3 траўня на Ўпраце БНФ (вул. Варвашэні, 8) пройдзе прэзэнтацыя кнігі Аляксандра Адзінца «Паваенная эміграцыя: скрыжаваныя лёсаў». Удзел бяруць Аляксандар Адзінец, гісторык Алег Гардзенка, пісьменнікі Вольга Інатаў і Эдуард Акулін. Кнігу складаюць эксклюзіўныя ўспаміны 73-х прадстаўнікоў дыяспары ў розных краінах свету. У біяграфічных аповедах адлюстраваны падзеі Другой сусідствай вайны, эміграцыя, беларускае жыцьцё на чужыніе. **Пачатак а 18.00.**

Пагоня

ЗА БЕЛАРУСЬ

Дакажы, што не Іюнь

Прадпрымальніку з Чэрвена ў Менгарвыканкаме загадалі дакументальна засьведчыць, што па-расейску яго горад завецца не «Іюнь».

26 сакавіка спадар Павал прынёс ва Ўпраўленне рэгістрацыі і ліцензіяў Менгарвыканкаму (каб. 104) дакументы для рэгістрацыі прадпрыемства. Іх праверылі, прэтэнзія ўяны ня выклікалі. Але праз трэћы тыдні прадпрымальніка ізноў выклікалі і прапанавалі выправіць у Статуте прадпрыемства, складзеным па-расейску, фразы «Мінская обл., г. Чэрвень» і «Чэрвенскім РОВД Минскай области» на «Мінская обл., г. Іюнь, и Іюньскім РОВД Минскай области». Маўляў,

«чэрвень» у перакладзе на расейскую мову — «іюнь». Чалавек пачаў даводзіць, што горад Чэрвень — і па-расейску «Червень». Тады ад яго запатрабавалі афіцыйны ліст з Чэрвенскага РУУС аб тым, што горад і раён называюцца па-расейску менавіта «Червень» і «Червень-скій». «Чаму праз няবеданье супрацоўнікамі аддзелу рэгістрацыі геграфіі Беларусі я павінен да-водзіць, «што не вярблюд», і губляць каштоўны час, які, між іншым, — гроши?!

Цалкам яго ліст ёсьць на інтэрнэт-сайце Менгарвыканкаму ў гасцёніці. Адказу чыноўнікі пакуль не дадалі.

Сямён Печанко

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Вользэ Ц. зь Ліды. Вершы ня ніўскія.

Раману Л. зь Менску. Вашы эцдоны жанрава не газэтныя, таму іх ня будзем публікаваць. Хоць яны добра выпісаныя і выразна адпостроўваюць Ваша напружанае духоўнае жыццё. Памятайце, што найбольшы попыт маюць творы (працы) у цвёрда акрэсленых жанрах. Скажам, на сёньня відавочна запатрабаванымі былі б'есы (бо дзейнічае «Свабодны тэатар»), сцэнары (бо рыхтуеца ТВ «БелСАТ»), навуковыя працы. Зь іншага боку, толькі багаты жыццёў досьвед і глыбокая адукцыя дазваляюць пісаць вялікія і значныя рэчы.

А ты падлішыся!

Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву», прости паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас. Адначасова Рэдакцыя звязаеца з просьбай ахвяраваць на выданье.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

СЯБРОЎСКАЕ ПАДАРОЖЖА

Зытіцер Касцяпяровіч запрашае ў падарожжа 6 траўня (надзеля) па маршруце: Менск—Глыбокае—Удзела—Мосар—Слабодка—Браслаў—Опса—Відзы—Друя—Менск. 18—21 траўня: Торунь—Хельмна—Голюб—Добжынь. Т.: 292—54—58, 622—57—20, 509—12—16, 110—19—28

РЭПРЕСАВАНЫЯ НАСТАҮНІКІ

Падрыхтаваны энцыклапедычны даведнік «Рэпрэсаваныя настаўнікі». Калі вам вядома што пра пакутнікі або ёсьцьмагчымасць пайдзельніцаў у праекце, тэлефонуцце: 753—82—12, 755—25—61, (017) 211—09—53. Леанід Маракоў

КНІГІ, МУЗЫКА

DJ Адраджэння праводзяць нацыянальную віктарыну «Шоў Беларушыны» ў менскіх школах і ВНУ. Замаўляйце! Т.: 694—82—80

Абмен культурыялічнай інфармацыяй, кнігамі. Даўшю сцылі праланоў. Канферэнцыі, літаратурныя вечарыны, выдавецкія праекты. Ад Bac — каперта са зваротным адрам. а/с 195, 220030, Менск. aleksnigi@mail.ru

Прапаную кнігі: Краўцівіч «Тэўтонскі орден», Ластоўскі «Кароткая гісторыя Беларусі», «Энцыклапедыя Гісторыі Беларусі» т. 1, 2, 5, «Беларускі кніга збор»; Ка-ліноўскі, Аляхновіч, Баршчэўскі, Гётэ, Філяматы і філяраты, «Наша Ніва» 1906—1908 гды іншое, багаты выбар. Т.: 753—70—05

Маю відэазапісы рыцарскіх фэсташ — Ліда, Ваўкавыск, Горадня, раскопкі палаца Радзівілаў, інш. Літаратуру па мэдывіястыцы, камплект значаку «Грады» Беларусі. Т.: 753—91—96

Беларуская музыка і софт. кнігарня «Наша Ніва» ды іншая наша літаратура на Янкі Купалы, 27, павільён B, (+37529)7575867 (Алесь Мазанік)

Цалкам шматгадовы камплект «Крыніца», «Спадчына» («Гістарычна мініўшчына», «ARCHÉ», асобныя нумары малавідомых выданняў). Т.: 753—91—96

Беларуская музыка ды фільмы (DVD, CD), кнігі, слоўнікі, энцыклапедыі, газеты; значкі на Румянцева, 13 (ТВМ) ад панідзялка да пятніцы (15.00—19.30). Т.: 8—029—707—40—01.

ВІТАННІ

Зытіцер **Хвадарук!** Ты — лідэр ад Бога. Трымайся веры! Iсаі 60:2. Алег Корбан! Госпад цябе любіць і берагэ. І Яна 4:4. Брат

Дыскаграфія

Hard Life — Heavy Music, Da Vinci, Аляксей Шадзько і група «Сястра». Старонка 29.

Пад флейту ветранага рання
Сыпява рэквіем трысъё.
Пілі мы ўчора за каханыне,
А сёньня п'ем за забыцьё...

«Год пазіі» — штотыднёвая старонка пазіі ў год 125-годзьдзя нацыянальных паэтаў.

Старонка 30.

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМИ

Гайна, Барысаўская вуезд. На Юр'я, увечар, у нашу цэркву залез злодзей, забраў там 38 з палавіна рублёў і шукаў болей. Гэтым часам ішлі звячарніца хлопцы і, угледзеўшы ў цэркве агонь, паклікалі папа і стоража, каторы быў моцна напішуся. Злодзей стаў спускацца па вяроўцы з ваніцы. Поп закрычаў, каб у яго стралілі; злодзей, сплохаўшыся, зваліўся. Тагды сталі яго біць і саўсім скалечылі, перабіўшы сьпіну і вывернуўшы нагу.

Я.Гаравік «НН». №17. 1907

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А.Лукевіч,

У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратары рэдакцыі Наста Бакшанская

шэф-рэдактар Андрэй Дынько

фотарэдактар Арыём Лява

галоўныя рэдактары Андрэй Скурко

мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі

заснавальнік Міцкавіч фонду выданья

газеты «Наша Ніва»

выдавец Прыватнае падпрыемства

«Суродзіні»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» забяспічвае 12 палос фарматам

A2.6 друк. арк. Друкарня РУП «Дадавецца беларускім дон друку». Менск, пр.

Ф. Скарыны, 79. Радакцыя не насе адказнасці за змест рагічных абвестак.

Кошт свабодны. Пасведчанне абрагістраваны парыядычнага выдання №581

ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзеное Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Юрдычны адрес: 220101, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102—71. Р/р

012206280014 у МГД ААТ «Белінвестбанка». Менск, код 764.

Наклад 2239. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 23.00 02.05.2007.

Замова № 2391.

Рэдакцыйны адрес: Калектарная, 20а—112.